

Windows® 8

Windows 8

korištenje računala i upravljanje datotekama

POTPUNI PRIRUČNIK ZA PRIPREMU ECDL ISPITA

Nakladnik:
Algebra d.o.o., 2014.

Za nakladnika:
Mislav Balković

Urednik:
Ivan Jurišić

Stručni recenzent:
Vladimir Klapač

Lektorica:
Anka Munić

Grafički urednik:
Goran Obrovac
Tadaa! kreativna radionica

Korektura:
Ivan Jurišić

ECDL evaluacija:
Marijan Frković

Sva prava pridržana. Niti jedan dio ove knjige ne smije se reproducirati ili prenositi u bilo kojem obliku, niti na koji način. Zabranjeno je svako kopiranje, citiranje te upotreba knjige u javnim i privatnim edukacijskim organizacijama u svrhu organiziranih školovanja, a bez pisanog odobrenja nositelja autorskih prava.

Copyright © 2014 Algebra d.o.o.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem
XXXXXX

ISBN 978-953-322-161-8

Algebra

otvoreno učilište

Microsoft Windows 8

korištenje računala i upravljanje datotekama

Hrvoje Mirković
Armando Slaviček

Sadržaj

1 Osobno računalo	9
1.1 Osnovni pojmovi informacijskih tehnologija (IT)	10
1.1.1 IT svijet	10
1.1.2 Hardver i softver	10
1.1.3 Vrste i tipovi računala.....	14
1.2 Hardver	20
1.2.1 Komunikacijski priključci	21
1.2.2 Brzina rada računala	22
1.2.3 Mikroprocesor	22
1.2.4 Memorije	24
1.2.5 Uređaji i mediji za trajnu pohranu podataka.....	25
1.2.6 Grafička kartica	31
1.2.7 Ulazni uređaji	32
1.2.8 Izlazni uređaji	37
1.2.9 Ulazno-izlazni uređaji.....	42
1.2.10 Komunikacijski ulazi i izlazi.....	43
1.2.11 Plug & play standard	45
1.3 Softver.....	46
1.3.1 Operacijski sustav.....	46
1.3.2 Korisnički programi	49
1.3.3 Zakon i pravna regulativa	52
1.3.4 Zakonski propisi	53
1.3.5 Centar za olakšani pristup	54
2 Računalne mreže	61
2.1 Vrste računalnih mreža	62
2.1.1 Lokalne računalne mreže	62
2.1.2 Prostорне računalne mreže	63
2.1.3 Klijent/server	63
2.1.4 Internet	64
2.1.5 Intranet i ekstranet	70
2.1.6 Brzina prijenosa podataka u mreži.....	71
2.1.7 Promet podataka u mreži.....	71
2.1.8 Spajanje na internet.....	72
3 Elektronički svijet	81
3.1 Sigurnost	82
3.1.1 Identifikacija i autorizacija korisnika računala.....	85
3.1.2 Sigurnost podataka	86
3.1.3 Sigurnosne kopije	87
3.1.4 Vatrosid	88
3.2 Računalni virusi.....	88
3.2.1 Zaštita od virusa	90
3.2.2 Zaštita od spama	91

3.3 Zdravlje i ekologija	92
3.3.1 Ergonomija	92
3.3.2 Utjecaj okoline prilikom rada na računalu i utjecaj računala na zdravlje	92
3.3.3 Mjere opreza.....	93
3.4 Utjecaj računala na okoliš	93
3.4.1 Zbrinjavanje električnog i elektroničkog otpada u Republici Hrvatskoj	94
4 Osnovno korištenje	99
4.1 Microsoft Windows 8 operacijski sustav.....	100
4.2 Prvi koraci u radu na računalu.....	101
4.2.1 Uključivanje računala	101
4.3 Početak rada u operacijskom sustavu	104
4.3.1 Miš	105
4.3.2 Dodir	108
4.3.3 Tipkovnica	110
4.4 Početni zaslon - Izbornik Start.....	113
4.5 Radna površina	115
4.5.1 Ikone	117
4.5.2 Programska traka	121
4.6 Rad s prozorima	124
4.6.1 Dijelovi prozora	124
4.6.2 Smanjivanje i povećavanje prozora	125
4.6.3 Premještanje prozora	127
4.7 Izbornici i dijaloški okviri.....	128
4.7.1 Izbornici	128
4.7.2 Dijaloški okviri.....	129
4.8 Gašenje aplikacije koja ne reagira.....	136
4.9 Korištenje pomoći u operacijskom sustavu Windows 8	138
4.9.1 Mrežna i izvanmrežna pomoć	140
4.9.2 Windows internetska pomoć	140
4.9.3 Pregled sadržaja pomoći	141
4.10 Isključivanje računala	142
4.10.1 Zaključavanje računala i odjava korisnika.....	142
5 Rad s podacima	147
5.1 Organizacija podataka.....	148
5.1.1 Logička organizacija podataka.....	148
5.1.2 Fizička organizacija podataka	150
5.1.3 Sigurnosne kopije.....	152
5.1.4 Pravila imenovanja datoteka.....	152
5.2 Eksplorer za datoteke - File Explorer.....	154
5.2.1 Navigacijsko okno	157
5.2.2 Okno sadržaja	158
5.3 Rad s mapama i datotekama.....	158
5.3.1 Putanja do mape ili datoteke	158
5.3.2 Pogledi na sadržaj mape	161
5.3.3 Tipovi datoteka i mapa.....	162
5.3.4 Kreiranje biblioteka, mape i podmapa	164
5.3.5 Tehnike označavanja mapa i datoteka.....	171

5.3.6 Promjena imena mapama i datotekama	174
5.3.7 Kopiranje mapa i datoteka	176
5.3.8 Premještanje mapa i datoteka	179
5.3.9 Brisanje i vraćanje izbrisanih podataka	181
5.3.10 Svojstva mape i datoteke	185
5.4 Pretraživanje podataka	187
5.4.1 Sortiranje i grupiranje	188
5.4.2 Alat Pretraži	190
5.4.3 Nedavno korišteni objekti	195
5.5 Komprimiranje podataka	196
5.5.1 Komprimiranje datoteke ili mape	196
5.5.2 Izdvajanje datoteke ili mapa iz komprimirane mape	198
5.6 Prečaci	200
5.6.1 Dodavanje pločice aplikacije na početni zaslon i programsku traku	201
5.6.2 Postavljanje prečaca operacijskog sustava na radnu površinu	201
5.6.3 Dodavanje prečaca do programa i mapa na radnu površinu	203
5.7 Formatiranje	204
6 Korisnički programi	211
6.1 Uređivanje teksta	212
6.1.1 WordPad	212
6.1.2 Spremanje dokumenta	218
6.1.3 Otvaranje datoteke	220
6.1.4 Ispis datoteke	221
6.2 Nadzor nad ispisnim zadacima	223
6.3 Korištenje opcije "Print Screen"	226
6.4 Pomagala sustava Windows	227
6.4.1 Kalkulator	227
6.4.2 Blok za pisanje	229
6.4.3 Bojanje	229
6.5 Programski paket Microsoft Office 2013	233
6.5.1 Vrpca	234
6.5.2 Microsoft Office Word 2013	234
6.5.3 Microsoft Office Excel 2013	235
6.5.4 Microsoft Office PowerPoint 2013	235
6.5.5 Microsoft Office Access 2013	236
6.5.6 Microsoft Office Outlook 2013	236
6.6 Antivirusni programi	237
6.6.1 Zločudni programi	237
6.6.2 Zaštita računala od virusa	237
6.6.3 Postupanje s virusima	240
7 Podešavanje računala	245
7.1 Osnovne informacije o računalu	246
7.2 Upravljačka ploča	247
7.2.1 Datum i vrijeme	249
7.2.2 Personalizacija radnog sučelja	252
7.2.3 Postavke prikaza	258
7.2.4 Zaslon	259

7.2.5	Miš	263
7.2.6	Regionalne i jezične postavke	264
7.2.7	Programska traka	268
7.2.8	Pisač	271
7.2.9	Instaliranje i uklanjanje aplikacija	276
7.2.10	Upravljanje korisničkim računima.....	288
7.2.11	Obiteljska sigurnost.....	294

4

Osnovno korištenje

U ovom poglavlju naučit ćete pravilno uključiti i isključiti računalo, nadzirati njegov rad, koristiti startni izbornik i radnu površinu, raditi s operacijskim sustavom Microsoft Windows 8. Svladat ćete i siguran rad s računalom.

NOVA ZNANJA:

- Uključivanje, isključivanje te ponovno pokretanje računala
- Korištenje miša i tipkovnice u Windows okruženju
- Rad s ikonama
- Rad s izbornikom Start
- Pokretanje aplikacija
- Programska traka
- Rad s prozorima
- Izbornici i dijaloški okviri
- Rad s više aplikacija
- Gašenje aplikacije koja ne reagira
- Korištenje pomoći u MS Windows

NOVI POJMOVI

- Pokretanje operacijskog sustava
- Radna površina
- Izbornik Start
- Mapa
- Aplikacija
- Programska traka
- Jednostruki i dvostruki klik mišem
- Prozor aplikacije
- Minimiziranje i maksimiziranje prozora aplikacije
- Izbornik

4.1 Microsoft Windows 8 operacijski sustav

Prije nego što počnete s radom slijedi kratko upoznavanje s novim operacijskim sustavom iz Microsofta. Operacijski sustav Microsoft Windows 8 na tržištu se pojavio 2012. godine i dolazi u nekoliko izvedbi, ovisno o potrebama pojedinog korisnika. Microsoft Windows 8 dizajniran je kako bi svim korisnicima osobnih računala poboljšao kvalitetu rada, kako onima koji se računalom služe kod kuće za jednostavno pregledavanje interneta i jednostavne obrade podataka, tako i poslovnim ljudima koji moraju organizirati i upravljati velikim količinama podataka te, konačno, profesionalnim korisnicima računala.

Windows 8 dizajniran je na temelju povratnih informacija korisnika i u njega je ugrađeno stotine poboljšanja, malih i velikih. Od prebacivanja među programima do snimanja televizijskih emisija, Windows 8 pojednostavljuje način na koji koristite računalo i način na koji se ono povezuje sa svijetom.

Operacijski sustav Windows 8 dizajniran je kako bi računalo bilo pouzdano, kako bi lakše prešlo u stanje mirovanja i brže se vratilo u aktivno stanje. Windows 8 podržava najnovija dostignuća na području računalnog hardvera, primjerice 64-bitnu tehnologiju i višejezgrene procesore, a poboljšana je i upotreba memorije, što olakšava iskorištavanje punih performansi hardvera.

Lakše je povezivanje s mrežama, ugrađena je nova značajka Windows Touch koji uz upotrebu prikladnih hardverskih uređaja (ekran osjetljiv na dodir) omogućava pregledavanje datoteka prstima, rad sa slikama, slikanje...

Slika 4. 1 - Microsoft Windows 8 logo

Nadogradnja operacijskog sustava pod nazivom Microsoft Windows 8.1 izdana u listopadu 2013. godine donijela je neka poboljšanja u odnosu na verziju 8. Početna ideja i namjena bila je instalacija operacijskog sustava Windows 8 na tabletima i računalima sa zaslonom osjetljivim na dodir, ali kako su brojni korisnici instalirali ovu verziju operacijskog sustava na računalo bez zaslona osjetljivog na dodir, izostanak Start izbornika ih je razočarao i sama kompanija je zbog toga pretrpjela brojne kritike. U verziji 8.1 je vraćen gumb Start, koji je izlaskom verzije 8 gotovo otisao u povijest, kojim se otvara moderni izbornik Start, kao i u operacijskom sustavu Windows 8. Osim toga, verzija 8.1 donijela je značajna poboljšanja i unapređenja već postojećih alata i aplikacija.

Operacijski sustav Windows 8 obogaćuje korištenje računala u poslovnom okružju i pomaže profesionalnim korisnicima uvijek i svugdje ostati u vezi s kolegama i klijentima. Windows 8.1 unapređuje ovu viziju i uvodi nove mogućnosti upravljanja, umrežavanja, mobilnosti i sigurnosti, kako bi korisnicima omogućio iskoristiti sve ono najbolje što nude suvremena računala i tableti.

4.2 Prvi koraci u radu na računalu

4.2.1 Uključivanje računala

- (1.4.1) Tipka za uključivanje računala nalazi se s prednje strane računala, a kod prijenosnih računala tipka za uključivanje smještena je s gornje strane, odnosno iznad tipkovnice, nakon što podignemo monitor (pklopac). Tipka za uključivanje na sebi najčešće ima znak kao na slici.

Slika 4. 2 - Mogući oblici tipke za uključivanje računala

Ponekad pored tipke za pokretanje piše POWER. Veoma često se pored tipke za uključivanje nalazi i manja tipka, nekada teže dostupna, koja služi za resetiranje računala. Resetiranje računala je prekidanje svih akcija i programa te ponovno pokretanje cijelog sustava ispočetka. Resetiranjem će se s jedne strane nepovratno izbrisati svi podaci iz radne memorije, a s druge strane to nije dobro za hardverske komponente. Računalo se resetira kad se blokira, ali samo onda kada nijedna od metoda koje ćemo poslije opisati ne pomaže.

Slika 4. 3 - Prednja strana kućišta s tipkama za uključivanje, reset i priključima za vanjske uređaje

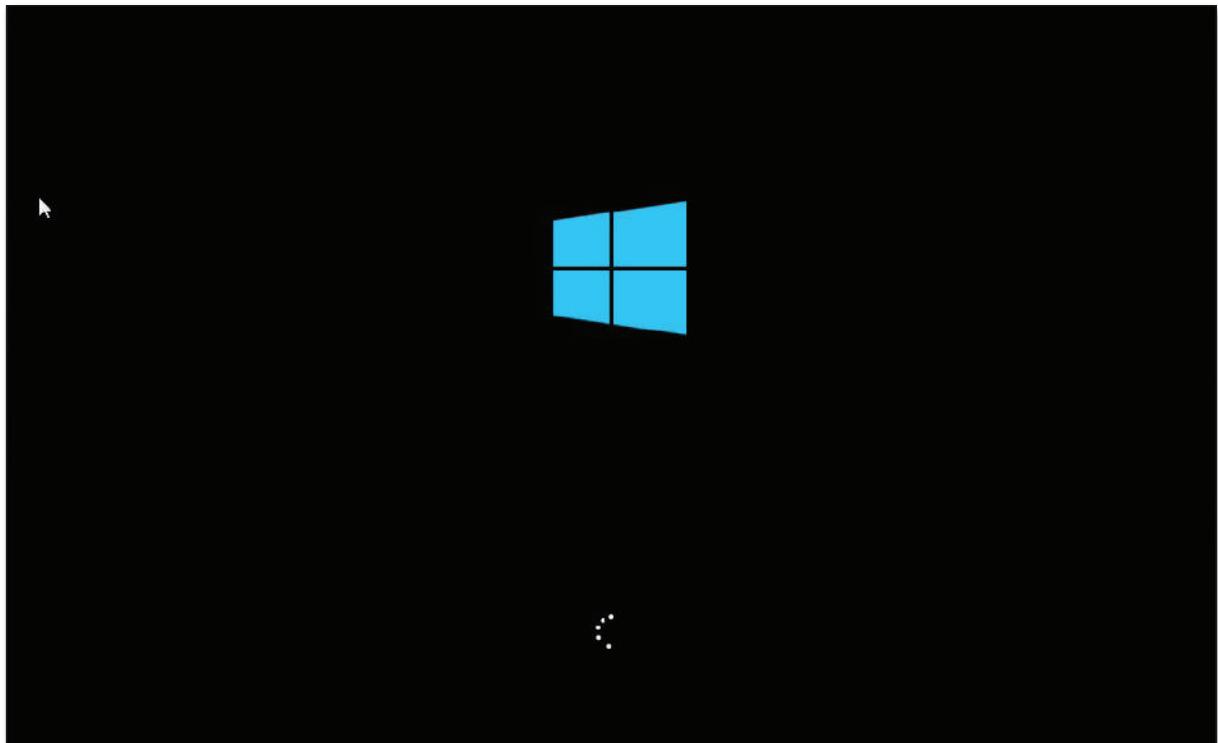
VAŽNO: Računalo se samo uključuje pritiskom na tipku za uključivanje, a isključuje zadavanjem naredbe u operacijskom sustavu, a nikako ponovnim pritiskom na tipku ili izvlačenjem kabela za napajanje iz strujne mreže.

Ukoliko se računalo nije uključilo nakon pritiska na tipku za pokretanje, bilo bi dobro provjeriti prekidač za uključenje sa stražnje strane računala. Općenito, sve prekidače koji se nalaze na stražnjoj strani računala i ostalih uređaja (ako ih uopće ima) dovoljno je uključiti samo prvi put kada računalo pustite u pogon. Nakon toga je jednostavnije izvoditi uključivanje korištenjem tipki s prednje strane.

Kada uključite računalo, trebali biste čuti tih, ali primjetan zvuk ventilatora i drugih uređaja u računalu. Ako se, ipak, ništa ne događa, tj. ne čujete buku, provjerite još jednom jeste li ispravno spojili sve dijelove računala. Ako je sve u redu, osim zvuka zasvijetlit će i LED indikatori na prednjoj strani kućišta koji

izgledaju kao malene lampice. Indikator trajno svijetli kada je računalo uključeno i uspješno se napaja energijom, najčešće je zelene boje, ali može biti i neke druge boje, ovisno o modelu računala.

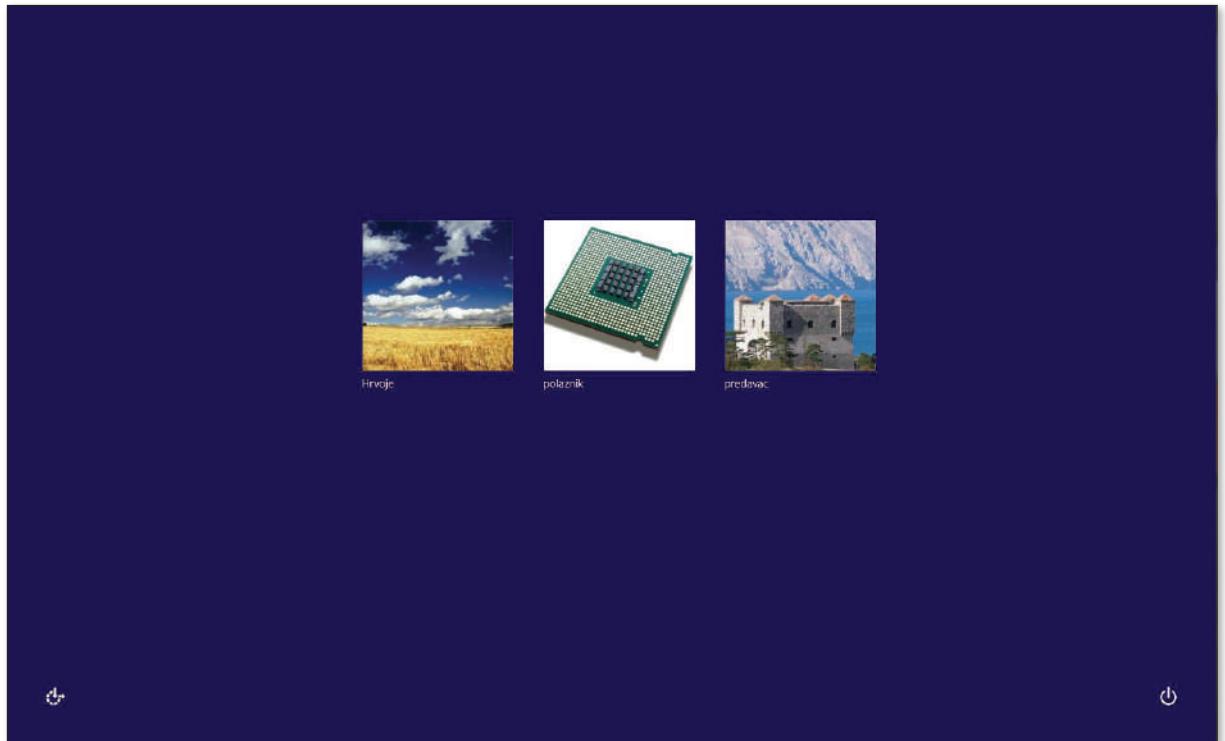
Nakon kratkog vremena na monitoru bi se trebala pojaviti slika. Računalo prvo provjerava sve hardverske dijelove i onda pokreće operacijski sustav. Operacijski sustav se učitava u radnu memoriju i taj proces traje nekoliko minuta. Vrijeme potrebno dok računalo postane spremno za rad ovisi o brzini računala tj. procesora, količini radne memorije i broju priključenih uređaja.

Slika 4. 4 - Učitavanje operacijskog sustava Windows 8

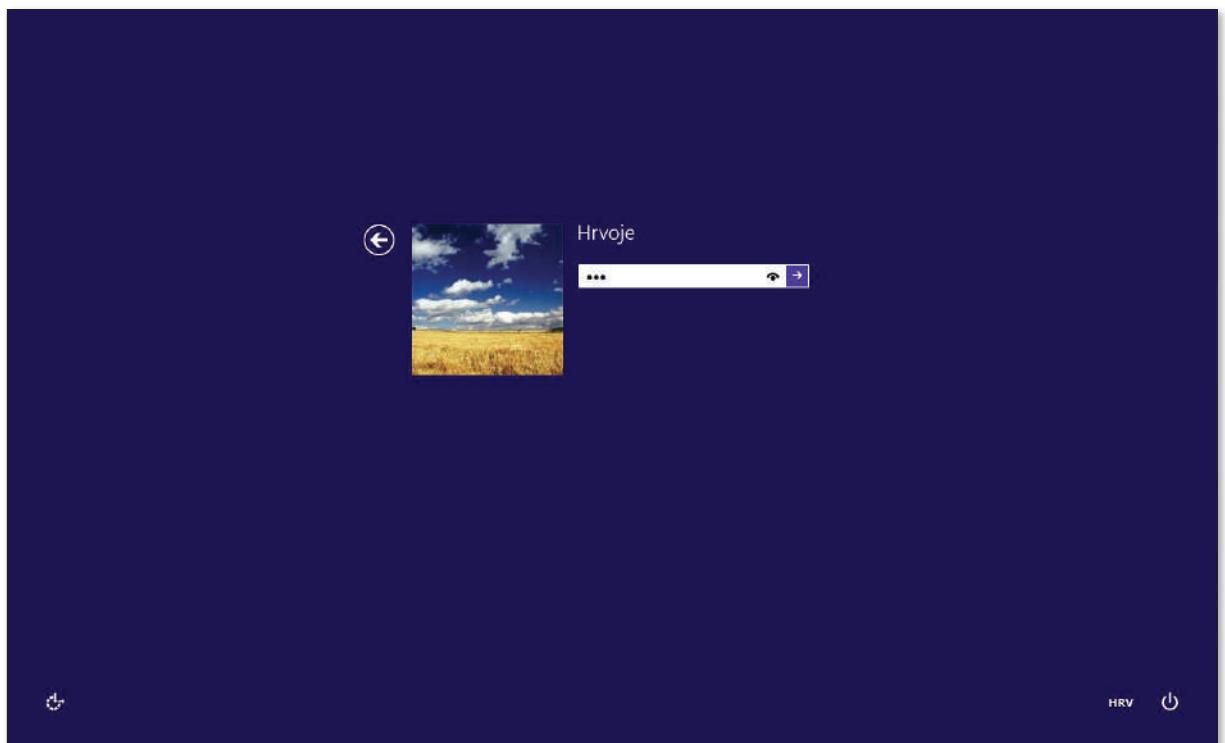
Najprije će se pojaviti logotip operacijskog sustava Windows 8, a nakon toga pojavit će se izbor korisnika ako je računalo podešeno za rad više korisnika, te nakon upisa lozinke (engl. *password*) početni zaslon - Start koji je sastavni dio modernog korisničkog sučelja (engl. *Modern User Interface - Modern UI*), pokrenut će se pomoći programi (antivirusni program i sl.) i računalo je spremno za rad. Računalo može biti podešeno za rad samo jednog korisnika te nakon učitavanja operacijskog sustava odmah počinjete s radom. Iznimno, ako je računalo zaštićeno lozinkom, morat ćete unijeti korisničku lozinku.

Računalo može biti podešeno za rad s više korisnika. Operacijski sustav Windows 8 omogućava rad većem broju korisnika na istom računalu u različito vrijeme, a uobičajeno je da svaki korisnik ima vlastite postavke radnog okružja. Podešavanje računala za rad s više korisnika objasnit ćemo pred kraj ove knjige. Ako je računalo podešeno za rad s više korisnika, trebate odabratи korisničko ime pod kojim ćete raditi. Naravno, u tom ćete slučaju možda trebatи unijeti i lozinku, ako je korisničko ime kojim se služite zaštićeno lozinkom.

Slika 4. 5 - Odabir korisnika

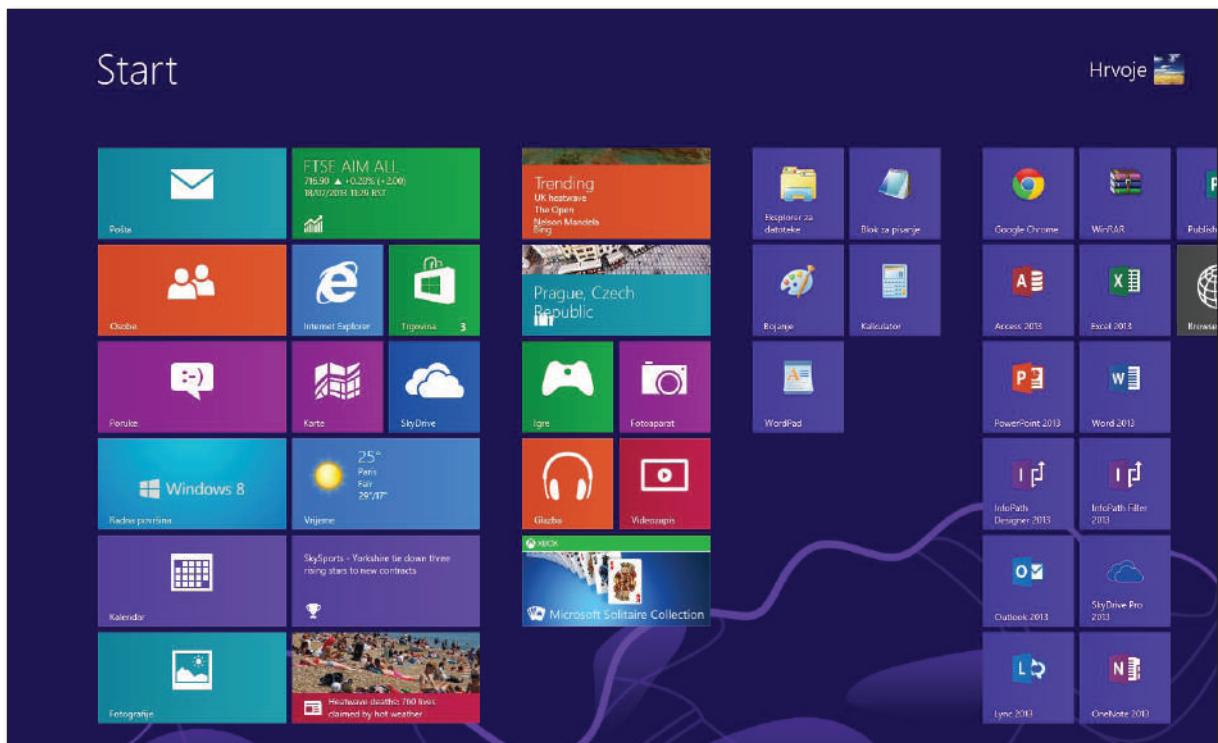
Proces odabira korisničkog imena i upis lozinke (ako postoji) naziva se prijava u operacijski sustav (engl. *Login*). Odabir imena vrši se mišem ili nekim drugim uređajem za pomicanje pokazivača, jednostrukim klikom lijevom tipkom miša na sličicu pored korisničkog imena, odnosno dodirom prsta na ekranu osjetljivom na dodir.

Slika 4. 6 - Unos lozinke

Nakon procesa prijave, ako ga je bilo, operacijski sustav nastavlja s učitavanjem i za nekoliko trenutaka na ekranu se pojavljuje početni zaslon. Izbornik Start na novom računalu može izgledati dosta pusto bez velikog broja pločica, kao što ste možda navikli. Izgled početnog zaslona ovisi o načinu instalacije. Nova računala uglavnom dolaze s instaliranim operacijskim sustavom. Kod tako instaliranog operacijskog sustava instalacija možda nije do kraja završena te ćeće prvi put morati odgovoriti na neka pitanja koja vam postavlja operacijski sustav i tako ga dodatno podesiti.

Kada se operacijski sustav Windows potpuno učita, na zaslonu se pojavljuje **Početni zaslon – Start modernog korisničkog sučelja** (engl. *Modern UI*).

Slika 4. 7 - Početni zaslon

Operacijski sustav Windows 8 nudi novi način za upravljanje računalom i aplikacijama. Budući da danas veliki broj računala ima mogućnosti upravljanja dodirom, cijeli je zaslon organiziran pomoću pločica (engl. *Tiles*). Pločicama pokrećete aplikacije, a neke pločice se i automatski ažuriraju, primjerice vremenska prognoza, vijesti i sl. Početnim zaslonom možete upravljati dodirom, ali možete upotrebljavati i miš i tipkovnicu.

4.3 Početak rada u operacijskom sustavu

Sada kada ste uključili svoje računalo, možete početi s radom. Operacijski sustav Windows 8 ima grafičko radno sučelje (engl. *Graphical User Interface*) te je glavna ulazna jedinica miš. Kako biste mogli početi s radom, najprije ćeće se upoznati s mišem i tipkovnicom.

Miš i tipkovnica su glavne ulazne jedinice računala koje služe za zadavanje naredbi računalu, unos podataka, izbor stavki iz izbornika itd. Miš i tipkovnica neizostavni su u radu s računalom i njima se jako često služite te biste stoga trebali dobro svladati osnovne radnje s njima. Nakon određenog razdoblja privikanja i vježbe sve će biti lako, iako se u početku može činiti zahtjevnim.

Kada je operacijski sustav Windows 8 instaliran na uređajima s ekranom osjetljivim na dodir (engl. *touchscreen*) sve aktivnosti možete obavljati dodirom. Takav uređaj ne mora imati tipkovnicu, nego

se, kada se nešto želi upisati, na ekranu pojavi zaslonska tipkovnica. Dodirom znakova na zaslonskoj tipkovnici vrši se željeni unos.

4.3.1 Miš

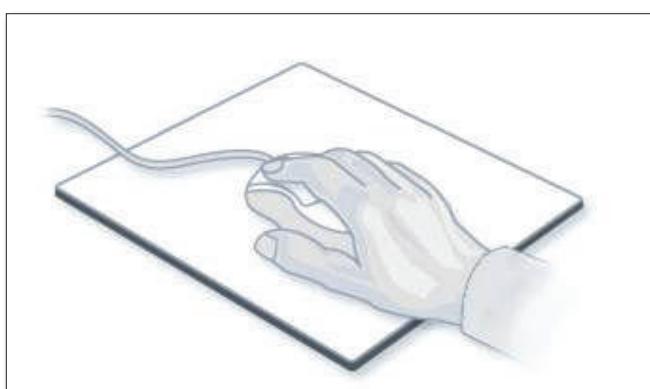
Pomoću miša možete raditi s objektima na zaslolu monitora, slično kao što se u stvarnom svijetu služite rukama. Objekte na računalu možete odabirati, premještati, otvarati, mijenjati i izvoditi ostale akcije, a sve pokazivanjem i klikanjem mišem. Pomicanje miša po podlozi uzrokuje pomicanje pokazivača na ekranu.

Miš ima dvije tipke: lijevu (često se naziva **primarna tipka**) i desnu (**sekundarna tipka**). Lijevom tipkom ćete se najviše služiti. Većina miševa između tipki ima ugrađen kotačić za pomicanje kako bi se olakšalo kretanje po dokumentima i web stranicama. Kotačić za pomicanje kod nekih je miševa moguće pritiskati i koristiti kao treću tipku. Naprednije varijante mogu imati dodatne tipke kojima se mogu izvoditi druge funkcije, koje se moraju definirati. Moguće je zamijeniti lijevu i desnu tipku na mišu – jedna postavka za dešnjake, a druga za ljevake. Postavke miša obrađuju se u sedmom poglavlju.

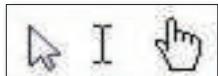
Slika 4. 8 - Dijelovi miša

Postavite miš pored tipkovnice na čistu i glatku površinu, na primjer podlogu predviđenu za to. Držite ga lagano kažiprstom opruženim na lijevoj tipki i palcem sa strane. Kako biste pomaknuli miš, polako kližite njime u bilo kojem smjeru. Ne okrećite ga — neka prednja strana miša uvijek bude okrenuta od vas. Kako pomičete miš, pokazivač na zaslolu pomicat će se u istom smjeru. Podignite ga i privucite bliže sebi ako vam na stolu ili podlozi ponestane prostora za pomicanje. Držite ga lagano, ispruženog zapešća.

Slika 4. 9 - Držanje miša

Mišem možete izvoditi akcije pokazivanje, klikanje i povlačenje. Pokazati na stavku na zaslonu znači pomaknuti miš tako da pokazivač bude iznad odabrane stavke. Kada na nešto pokažete, često se pojavljuje mali okvir koji opisuje stavku. Kada, na primjer, pokažete na koš za smeće na radnoj površini, pojavit će se okvir sa sljedećom informacijom: "Sadrži datoteke i mape koje ste izbrisali" (engl. *Contains the files and folders that you have deleted*). Pokazivač miša može se promijeniti ovisno o tome na što pokazujete. Kada, na primjer, pokažete na vezu u web pregledniku, pokazivač će se iz strelice promijeniti u šaku s ispruženim kažiprstom.

Slika 4. 10 - Najčešći oblici pokazivača miša

Većina će akcija mišem biti kombinacija pokazivanja i pritiskanja jedne od njegovih tipki.

Četiri su osnovna načina upotrebe tipki miša:

1. jednostruki klik lijevom tipkom
2. dvostruki klik lijevom tipkom
3. jednostruki klik desnom tipkom
4. povlačenje

■ **Jednostruki klik lijevom tipkom miša**

Kako biste kliknuli stavku, pokažite na nju mišem, a zatim pritisnite i otpustite lijevu tipku miša (primarna tipka). Jednostruki klik lijevom tipkom miša najčešće služi za odabir (obilježavanje) ikone, zadavanje naredbe pomoću naredbenih gumba, otvaranje izbornika ili odabir naredbe iz izbornika. Jednostrukim klikom pojedine objekte uključujemo, odnosno pokrećemo nekakvu akciju. Tu radnju često nazivamo – samo **klik ili lijevi klik**.

■ **Dvostruki klik lijevom tipkom miša**

Želite li, primjerice, pokrenuti nekakav program za koji imate prečac na radnoj površini, trebate dvostruki klik. Dvostruki klik ćete izvesti tako da postavite pokazivač miša iznad ikone, a zatim dva puta brzo kliknite lijevom tipkom miša (primarnom tipkom). Između dva klika miš se ne smije pomicati, a ako je vremenski razmak prevelik, ti se klikovi mogu protumačiti kao dva jednostruka klika, umjesto kao jedan dvostruki klik.

Dvostruki klik obično služi za otvaranje stavki na radnoj površini, otvaranje datoteka, mapa i sl. Možete, primjerice, pokrenuti program ili otvoriti neku mapu dvostrukim klikom na njihove ikone na radnoj površini.

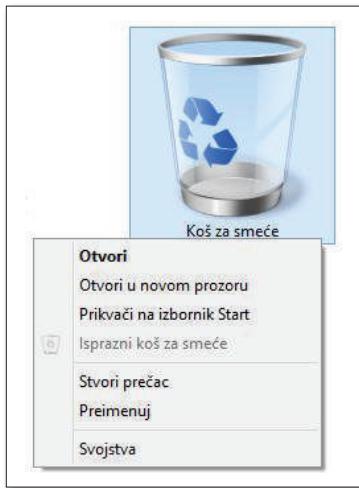
SAVJET: Ako imate problema s dvostrukim klikom, možete podešiti njegovu brzinu (vremenski razmak između klikova).

■ **Jednostruki klik desnom tipkom miša**

Jednostruki klik desnom tipkom miša služi za otvaranje izbornika prečaca. Ponekad se kaže da desni klik miša otvara kontekstni izbornik jer ovisi o kontekstu u kojem se nalazi. Mnogo je različitih izborničkih prečaca i svi se otvaraju desnim klikom miša. Različita mjesta na koja napravite desni klik miša otvaraju različite izbornike.

Jednostruki klik desnom tipkom miša (sekundarnom tipkom) napraviti ćete tako da na mjestu ili objektu za koje trebate izbornik prečaca postavite pokazivač miša, a zatim pritisnite i otpustite desnu tipku miša (sekundarna tipka). Kada napravite desni klik miša na određeni dio radnog sučelja, otvara se pripadajući izbornik (engl. *menu*) koji se naziva izbornički prečac i iz kojega možete odabrati neku od raspoloživih mogućnosti.

Kada niste sigurni što učiniti s nekim objektom, pokušajte klikom desnom tipkom miša i otvorit će se izbornik s popisom mogućnosti. Na primjer, desnom tipkom miša kliknete koš za smeće na radnoj površini, Windows će prikazati izbornik koji vam omogućuje da ga otvorite, ispraznите, izbrišete ili pogledate njegova svojstva.

Slika 4. 11 - Desni klik na ikonu Koš za smeće (Recycle Bin)

■ **Povlačenje**

Ikone i prozore možete premještati po radnoj površini povlačenjem. Također, unutar jednog prozora možete premještati ikone (npr. u programu Windows Explorer), dijelove teksta ili slike (npr. u programu Word ili Power Point), ćelije tablice (npr. u programu Excel).

Kako biste povukli objekt, učinite sljedeće:

1. Postavite pokazivač miša na objekt
2. Pritisnite lijevu tipku miša i držite je pritisnutom
3. Držeći lijevu tipku pritisnutom, pomičite miš do drugog mesta – objekt se pomiče zajedno s pokazivačem miša - a zatim otpustite lijevu tipku miša. Takva tehnika rada naziva se „uhvati-isputi“ (engl. *Drag'n'Drop*)

■ **Označavanje više objekata**

Često morate označiti više ikona odjednom kako određenu aktivnost ne biste morali ponavljati više puta. Jednu ikonu odabirete jednostrukim klikom lijevom tipkom miša, a ako trebate označiti više objekata, poslužite se tehnikom „laso“.

Kako biste tehnikom laso označili ikone na radnoj površini, učinite sljedeće:

1. Stisnite lijevu tipku miša i držite je pritisnutom pored skupine ikona koju želite označiti.
2. Držeći tipku pritisnutom, povucite mišem preko ikona i pojavit će se pravokutnik. Svi objekti unutar pravokutnika (laso) bit će označeni

■ **Rad s kotačićem za pomicanje**

Ako vaš miš ima kotačić za pomicanje, možete ga koristiti za pomicanje po dokumentima i web stranicama. Kako biste se pomicali prema dolje, kotrljajte kotačić unatrag (prema sebi), a kako biste se pomicali prema gore, kotrljajte ga naprijed (od sebe).

■ **Savjeti za sigurniji rad mišem**

Pravilnom upotrebom miša izbjegći ćete bol ili ozljede zapešća, šaka i ruku, osobito ako često i dugo radite računalom.

Evo nekoliko savjeta koji će vam pomoći da izbjegnete probleme:

- Postavite miš na razinu laktova. Nadlaktica treba biti opuštena uz tijelo.
- Ne pritišćite miš i ne stežite ga prejako.
- Premještajte miš tako da vam uporište bude lakat. Izbjegavajte pomicanje zapešća prema gore, dolje ili u stranu.
- Tipke klikajte laganim dodirom.
- Prste držite opuštenima. Ne držite ih tako da lebde tik iznad tipaka.
- Ostavite miš kada ne radite njime.
- Svakih 15 do 20 minuta napravite kratku stanku

4.3.2 Dodir

Na zaslonima osjetljivim na dodir zadavanje naredbi moguće je dodirom prsta. Dodir zaslona zamjenjuje korištenje miša, ali jedno ne isključuje drugo.

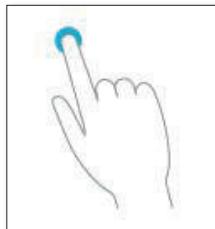
Osnovne akcije dodirivanjem zaslona su sljedeće:

- Dodir**

Odabir ili otvaranje objekta - jednako kao i lijevi klik miša

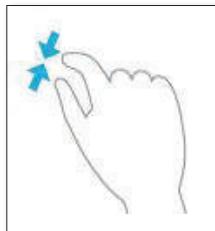
- Dodir i držanje**

Dodir ekrana na objektu ili dijelu zaslona, držeći tako prst nekoliko sekundi

- Prikazuje dodatne informacije o toj stavci
- Otvaranje izbornika prečaca za tu stavku - jednako kao i desni klik miša

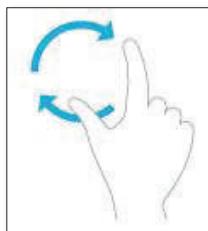
- Zumiranje širenjem ili skupljanjem prstiju**

Postavljanjem dva ili više prstiju na nekakav objekt, a onda razmicati ili primicati prste

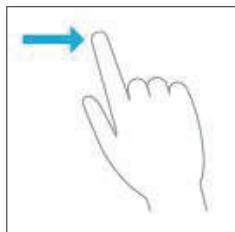
- Prikazuje različite razine informacija za odabrani objekt, što je najbolje vidljivo u izborniku Start
- Služi za povećavanje ili smanjivanje - zumiranje (engl. zoom), primjerice zemljovida, ili slika

- Rotiranje**

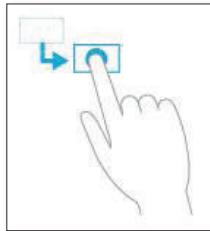
Postavljanjem dva ili više prstiju na nekakav objekt, a zatim zakretati ruku u jednom ili drugom smjeru rotira objekt u tom smjeru, ali ne mogu se svi objekti rotirati

- **Pomicanje klizanjem**

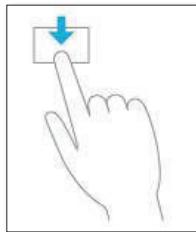
Povlačenjem prsta po zaslonu pomičete sadržaj (engl. *scroll*), primjerice kretanje kroz dokumente, internetske stranice ili izbornik Start

- **Preraspodjela klizanjem**

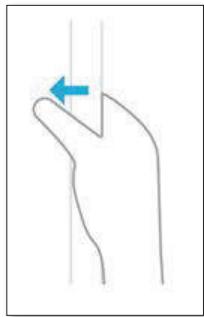
Dodirite objekt koji želite pomaknuti, držite prst na zaslonu i onda pomičite u željenom smjeru, jednako kao i povlačenje objekata mišem držeći pritisнуту lijevu tipku miša - tehnika *uhvati-vuci-pusti* (engl. *Drag'n'Drop*)

- **Odabir prelaskom prsta**

Kratko kliznite prstom po stavci koju želite označiti. Najefikasniji je brz i kratak pokret. Koristi se za odabir većeg broja objekata, poput fotografija ili pločica na početnom zaslonu. Tim se pokretom često pozivaju i naredbe za aplikacije

- **Prelazak prstom od ruba zaslona**

Dodirivanje jednog od rubova zaslona i povlačenje prema sredini

- Desni rub: prikazivanje gumbića (*Charms*)
- Lijevi rub:
 - postavljanje otvorene aplikacije u prvi plan
 - prikaz aplikacije na dijelu zaslona - povucite prstom od lijevog ruba prema sredini zaslona i nastavite povlačiti dok se ne pojavi razdjelnik, a zatim postavite razdjelnik na željeno mjesto kako biste prilagodili veličinu prikaza aplikacije
 - pokazuje nedavno otvarane aplikacije - povucite prstom od lijevog ruba prema sredini zaslona ne podižući prst, a zatim gurnite aplikaciju natrag prema lijevom rubu
 - zatvaranje aplikacija - povucite prstom aplikaciju s popisa ne podižući prst, a zatim je povucite na donji rub zaslona
- Gornji ili donji rub:
 - Pokazuje naredbe, kao što su **Novo** (*New*) i **Osvježi** (*Refresh*)
 - Zatvara aplikacije - povucite prstom prema dolje od gornjeg ruba ne podižući prst sve do donjeg ruba zaslona

VAŽNO: Ekrani osjetljivi na dodir ne smiju se jako pritiskati prstima - dodir, a ne pritisak

4.3.3 Tipkovnica

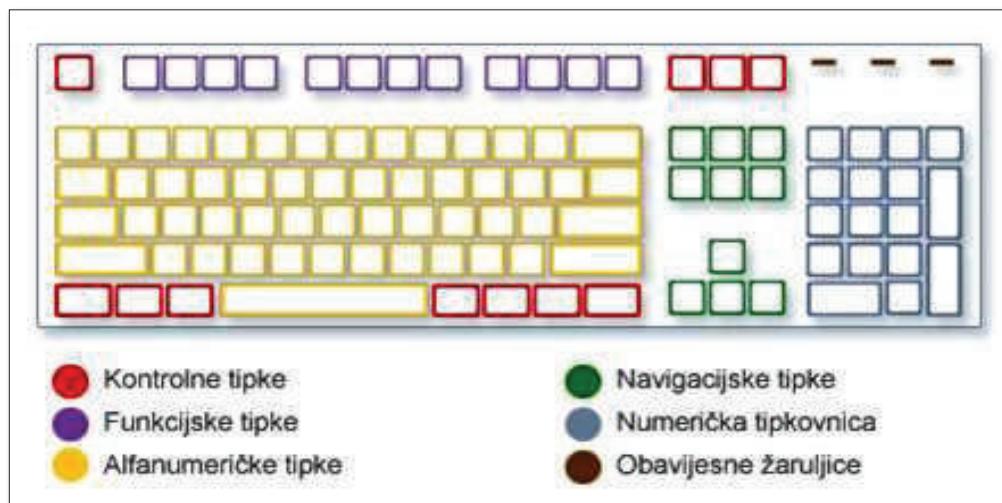
Bilo da pišete pismo ili unosite brojčane podatke, vaša je tipkovnica glavno sredstvo za unos podataka u računalo. Jeste li znali kako pomoću tipkovnice možete i upravljati računalom? Poznavanjem nekoliko jednostavnih naredbi (puta računalu) posao možete učiniti djelotvornijim.

■ Raspored tipki

Tipke na tipkovnici podijeljene su u nekoliko grupa, prema namjeni:

- **Alfanumeričke tipke** - čine ih slovne, brojčane, interpunkcijske i tipke simbola koje možete pronaći i na klasičnom pisaćem stroju
- **Kontrolne tipke** - upotrebljavaju se samostalno ili zajedno s ostalim tipkama kako bi se izvršila određena akcija. Najčešće korištene kontrolne tipke su **Ctrl**, **Alt**, **AltGr**, tipka s logotipom sustava Windows i tipka **Shift ↗**
- **Funkcijske tipke** - njima se služite kada obavljate specifične zadatke. Označene su kao **F1**, **F2**, **F3** ... sve do **F12**. Njihove se funkcije mogu razlikovati od programa do programa.
- **Navigacijske tipke** - služe za pomicanje unutar dokumenata ili web stranica i uređivanje teksta. Čine ih tipke sa strelicama **↑**, **↓**, **←**, **→** te tipke **Home**, **End**, **Page Up** i **Page Down**
- **Numerički dio tipkovnice** - praktičan je za brz unos brojeva. Tipke su grupirane u blok sličan onom na tradicionalnom kalkulatoru ili zbrajalici

Sljedeća ilustracija prikazuje raspored tipki na uobičajenoj tipkovnici.

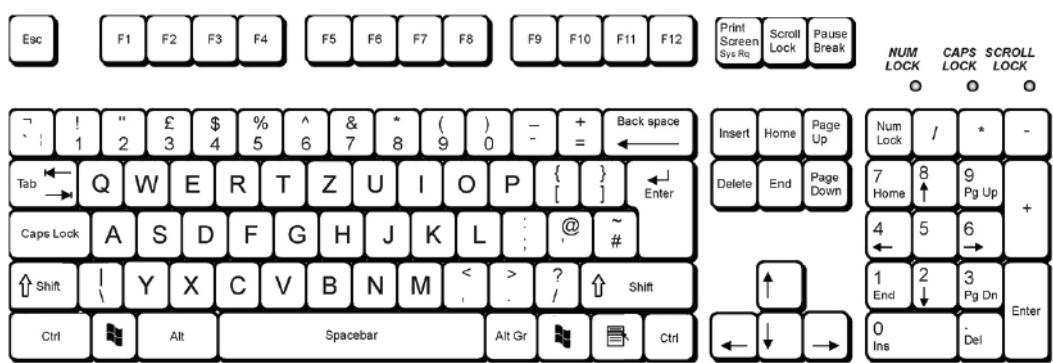
Slika 4. 12 - Raspored tipki na tipkovnici

■ Pisanje teksta

Kada morate nešto napisati unutar programa, poruke e-pošte ili tekstnog okvira, vidjet ćete okomitu trepćuću crtu (|). To je točka umetanja, poznat i kao točka unosa (kursor). On pokazuje gdje će se nalaziti početak teksta koji ćete upisivati. Možete ga premještati klikom na željeno mjesto ili pomoću navigacijskih tipki.

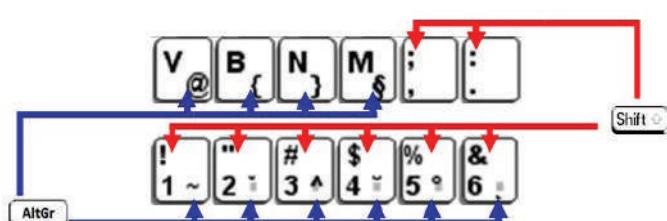
Uz slovne, brojčane, interpunkcijske i tipke simbola, tipke za pisanje uključuju **Shift ↗**, **Caps Lock**, **Tab**, **Enter ↴** ili **Return**, **razmaknica** ili **Space**, **←Bsp** i **Del**.

Naziv tipke	Upotreba
Shift	Shift = promjena. Tipka sama za sebe nema nikakvu funkciju i koristi se u kombinaciji s drugim tipkama. Sa slovima se koristi za pisanje velikih slova (ako je tipka Caps Lock isključena). Pritisnite tipku u kombinaciji s brojevima kako biste napisali simbol koji je prikazan na njezinu gornjem dijelu.
Caps Lock	Tipka koristi se kada želite pisati velikim tiskanim slovima. Većina tipkovnica ima svjetlosni indikator koji pokazuje je li tipka uključena. Pritisnite tipku kako biste isključili pisanje velikim tiskanim slovima.
Tab	Tipka koristi se za pomicanje pokazivača nadesno. U programima za pisanje i obradu teksta to znači umetanje većeg razmaka, a u dijaloškim okvirima prelazak iz jednog polja u drugo. Na tipki može se nalaziti i simbol strelice u dva smjera F.
Enter	Tipka ili Return koristi se kako biste premjestili pokazivač na početak sljedećeg odlomka, odnosno retka teksta u programima za pisanje i obradu teksta. Također, koristi se i za zadavanje naredbi, potvrdu izbora naredbe iz izbornika, otvaranje odbnih datoteka i slično.
Razmaknica	Razmaknica (engl. <i>Space</i>) premješta točku umetanja za jedno mjesto nadesno.
Backspace	Tipka Backspace briše jedan znak ispred točke umetanja ili označeni tekst.
Alt Gr	Tipka za upis dodatnih znakova s alfanumeričke tipkovnice. Tipka Alt Gr se stisne i drži, a zatim se pritisne tipka na kojoj je znak koji vam treba.

Slika 4. 13 - Alfanumerička tipkovnica

Kada pišete, koristite se tipkama i za velika ili mala slova. Tipkom poslužit ćete se kada želite upisati gornji znak.

Tipkovnica ima uvijek isti broj tipki, i za englesko i za hrvatsko govorno područje. Sve znakove nije moguće smjestiti na tipke tipkovnice. Zato postoji skupina znakova za čiji upis morate koristiti tipku **[AltGr]**. Tipka se nalazi desno od razmaknice i koristi se tako da je držite pritisnutom i onda stisnete tipku na kojoj je u donjem desnom kutu znak koji želite upisati. Na gornjoj slici nalaze se primjeri nekih tipki koje imaju znakove koje upisujete pomoću tipki **[Shift]** i **[AltGr]**.

Neki znakovi koje pokušate unijeti pomoću tipke **[AltGr]** neće odmah biti prikazani (primjerice ‘, “, ’), nego tek kada upišete sljedeći znak.

Primjer: Želite upisati ime grada **München**.

Nakon što upišete slovo **M**, trebat će vam slovo ü koje nije standardno na tipkovnici. Pritisnut ćete i držati tipku **[AltGr]** i zatim tipku **[?]**. Prvi tren se ništa neće dogoditi, ali kada upišete slovo **u**, iznad njega će se pojaviti točkice “ te ćete dobiti slovo njemačkog pisma ü.

■ Rad s numeričkim dijelom tipkovnice

Pritisnite tipku **[Num Lock]** kako biste putem numeričkog dijela tipkovnice unosili brojeve. Većina tipkovnica ima svjetlosni indikator koji pokazuje je li tipka **[Num Lock]** uključena. Kada je tipka **[Num Lock]** isključena, numerički dio tipkovnice funkcioniра kao drugi skup navigacijskih tipki (njihovi su nazivi otisnuti tik uz brojeve ili simbole). Numerički dio tipkovnice možete koristiti za jednostavne izračune putem programa Kalkulator (engl. *Calculator*).

Numerički dio tipkovnice, isto kao kalkulator ili zbrajalica, sadrži znamenke od 0 do 9, aritmetičke operatore **[+]** (zbrajanje), **[-]** (oduzimanje), **[*]** (množenje) i **[/]** (dijeljenje) te decimalni simbol koji je često na numeričkoj tipkovnici prikazan kao **[.]** prema američkom načinu prikazivanja decimalnih brojeva. No, bez obzira na to, tipka će se interpretirati prema regionalnim postavkama operacijskog sustava Windows 8, što znači da će se na željeno mjesto upisati pravilan znak. Ti znakovi, naravno, postoje i drugdje na tipkovnici, ali raspored numeričke tipkovnice omogućuje brz unos brojčanih ili matematičkih operacija jednom rukom.

SAVJET: Brojeve uvijek unosite pomoću numeričke tipkovnice, kako bi se pravilno interpretirao decimalni simbol i kako se broj ne bi protumačio kao tekst.

■ Ostale tipke

Neke suvremene tipkovnice imaju “vruće tipke” (engl. *Hot Keys*) ili gume koji će vam jednim pritiskom omogućiti brz pristup programima, datotekama ili naredbama. Na drugima postoji kontrola glasnoće, kotačići za pomicanje, kotačići za zumiranje i slično. Pojedinosti o tim značajkama potražite u materijalima isporučenima s vašom tipkovnicom ili računalom, odnosno na web mjestu proizvođača.

■ Savjeti za sigurniji rad s tipkovnicom

Pravilnom upotrebom tipkovnice izbjegić ćete bol ili ozljede zapešća, šaka i ruku, pogotovo ako često i dugo radite s računalom.

Evo nekoliko savjeta koji će vam pomoći u izbjegavanju problema pri radu:

- Postavite tipkovnicu u razini laktova. Nadlaktice trebaju biti opuštene i uz tijelo.
- Tipkovnicu postavite ravno ispred sebe. Ako vaša tipkovnica ima numerički dio, kao točka za centriranje može poslužiti razmaknica.
- Tipkajte držeći šake i zapešća iznad tipkovnice kako biste mogli dosegnuti udaljenije tipke bez istezanja prstiju.
- Tijekom pisanja izbjegavajte na bilo što oslanjati dlanove ili zapešća. Ako vaša tipkovnica ima podlogu za odmaranje dlanova, koristite je samo kako biste se odmorili od tipkanja.
- Tijekom pisanja lagano tipkajte i držite zapešća ispruženima.
- Kada ne tipkate, opustite ramena i ruke.
- Svakih 15 do 20 minuta napravite kratku stanku.

4.4 Početni zaslon - Izbornik Start

Početni zaslon je novost operacijskog sustava Windows 8 i zamijenio je klasični izbornik Start iz prethodnih verzija Windows operacijskih sustava. Središnje je mjesto na kojem se nalaze svi programi koji su instalirani i koji se mogu pokrenuti na računalu, odnosno to je *ulaz* do svih programa, mapa i postavki na računalu. Može se nazvati izbornik, jer s njega izabiremo mogućnosti na početku rada. "Start" s druge strane implicira kako ćete odande najčešće započinjati s radom. Početni zaslon možete prilagoditi svojim željama i potrebama, što će biti objašnjeno kasnije u ovoj knjizi. Na početni zaslon možete prikvačiti najčešće korištene aplikacije, web-mjesta, prijatelje, mape i datoteke kako biste im mogli brzo pristupiti. Neke od pločica na vašem početnom zaslonu automatski se ažuriraju pa možete odmah vidjeti, primjerice, ažuriranja vremenske prognoze i statusa prijatelja.

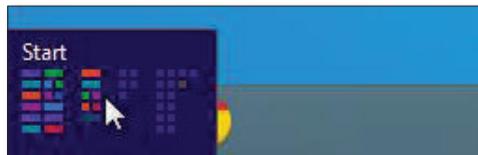
Početni zaslonom, odnosno izbornikom Start služimo se pri obavljanju sljedećih uobičajenih aktivnosti pri radu na računalu:

- pokretanje programa
- otvaranje često korištenih dokumenata
- traženje datoteka, mapa i programa
- podešavanje postavki računala
- dobivanje pomoći za operacijski sustav Windows
- isključivanje računala
- odjava sa sustava Windows ili prelazak na drugi korisnički račun

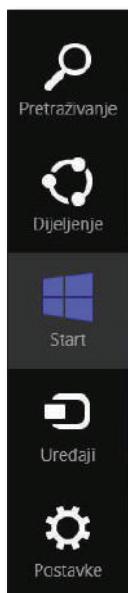
Početni zaslon je prvo što će se korisniku prikazati kada uključi računalo, odnosno kada se prijavi s korisničkim imenom i lozinkom.

Kako biste otvorili izbornik Start u nekoj kasnijoj fazi rada, učinite jedno od sljedećeg:

- Postavite pokazivač miša u krajnji donji lijevi kut zaslona i kliknite na **Start** koji će se pojaviti na mjestu pokazivača miša

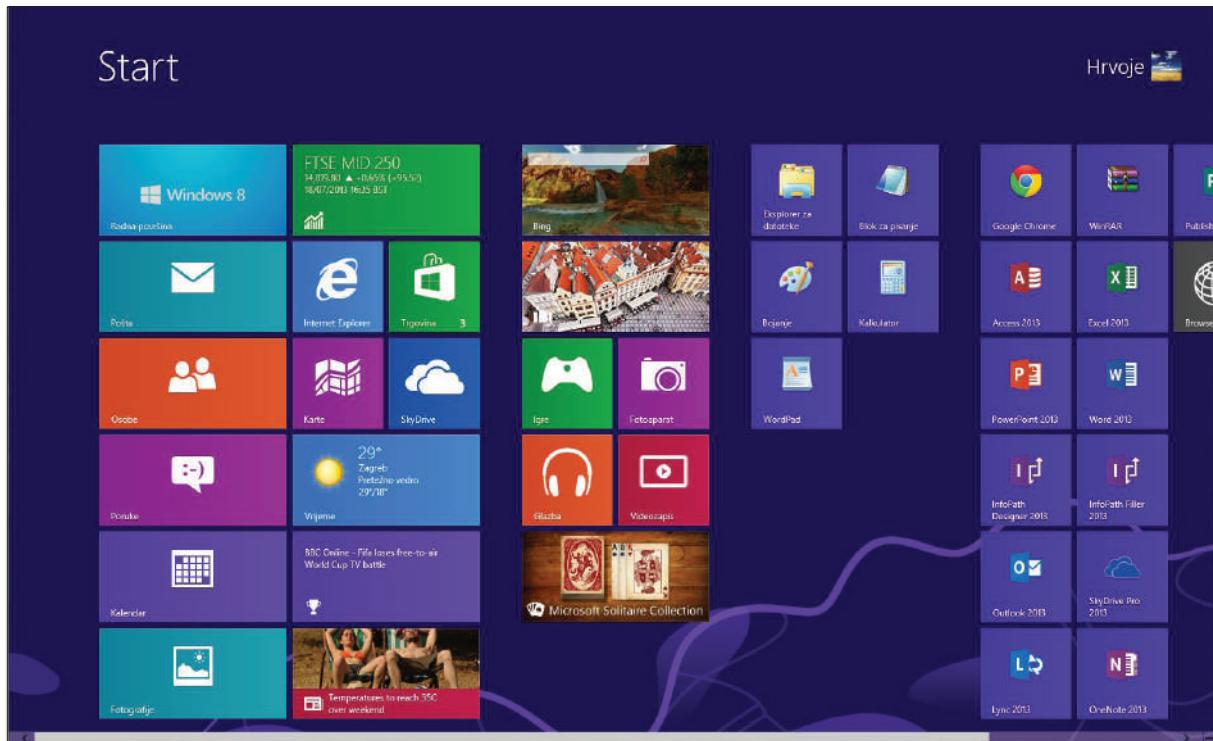

- Dodirom desnog ruba zaslona i povlačenjem uljevo pojavit će se **Gumbići** (engl. Charms) te odaberete **Start**, odnosno kod sustava bez dodirnog ekrana postavljanjem miša u krajnji gornji desni kut ekrana

- Odaberite gumb **Start** na radnoj površini operacijskog sustava Windows 8.1.
- Pritisnite tipku s logotipom Windowsa na tipkovnici
- Pritisnite kombinaciju tipki na tipkovnici **Ctrl + Esc**

Pojavit će se izbornik Start.

Slika 4. 14 - Izbornik Start

Izbornik Start može biti podijeljen u nekoliko grupa, prema željama korisnika i broju instaliranih aplikacija. Klikom miša na pločicu aplikacije otvarate tu aplikaciju, ali postoje i aplikacije koje se ne vide odmah, a instalirane su na računalu.

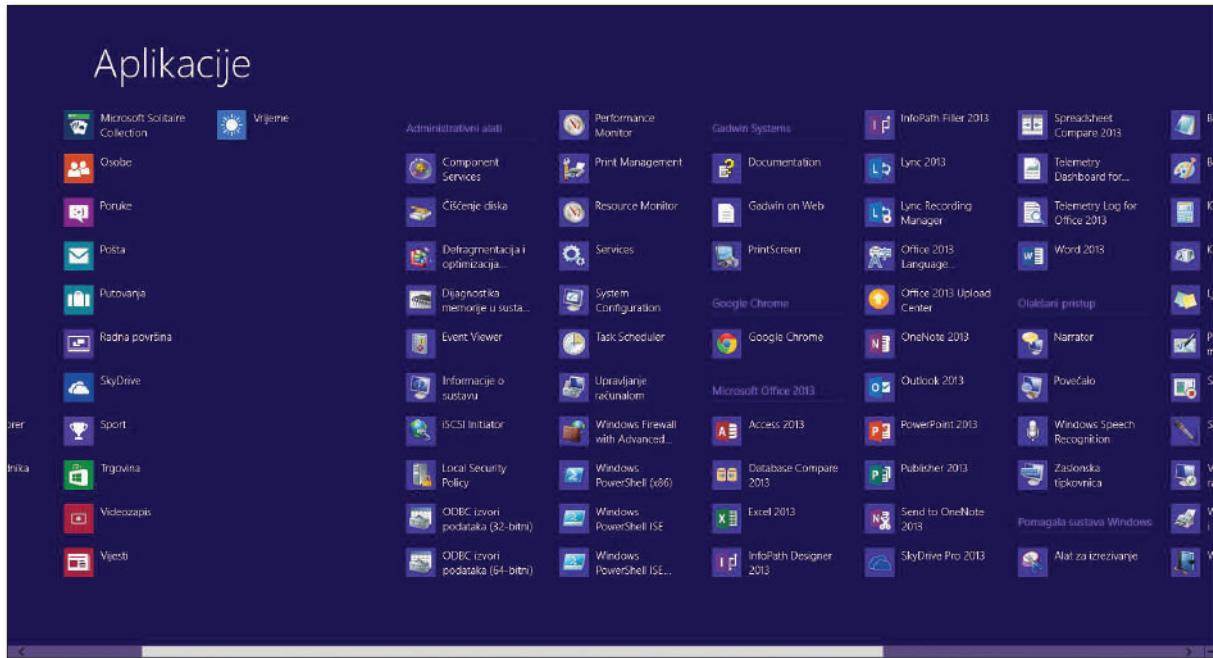
Kako biste vidjeli sve raspoložive aplikacije, možete učiniti nešto od sljedećeg:

- Ukoliko imate ekran osjetljiv na dodir, na početnom zaslonu prijeđite prstom od donjeg ruba zaslona prema gore ili prema dolje od gornjeg ruba zaslona, a zatim dodirnite **Sve aplikacije (All apps)**

- Ukoliko koristite sustav s mišem, kliknite desnom tipkom miša kliknite bilo gdje na početnom zaslonu, a zatim kliknite na **Sve aplikacije (All apps)** u donjem desnom kutu ekrana
- Ukoliko koristite verziju 8.1, kliknite ili odaberite strelicu prema dolje koja se nalazi pri dnu ekранa u osnovnom izborniku Start

Slika 4. 15 - Prikaz svih instaliranih aplikacija

Aplikacije prikazuje sve instalirane programe, koji se pokreću jednostrukim klikom miša, nakon čega se izbornik Start zatvara i otvara se prozor aplikacije. Kroz popis se krećete pomicanjem prsta lijevo/desno na zaslonu osjetljivom na dodir, odnosno korištenjem kotačića na mišu ili koristeći klizač na dnu ekrana.

Možda ćete zamijetiti kako se popis programa u izborniku Start s vremenom mijenja. Dva su razloga za to. Prvo, kada instalirate nove programe, oni se dodaju na popis **Svi programi** (*All Programs*). Drugo, novi instalirani programi će se automatski pojaviti na početnom zaslonu.

4.5 Radna površina

- (2.1.1) **Radna površina** (engl. *Desktop*) operacijskog sustava Windows 8 je osnovno sučelje u kojem se izvode sve aplikacije, koje se otvaraju u zasebnim okvirima – **prozorima** (engl. *Windows*). To je radno područje na računalnom zaslonu koje simulira površinu stvarnog stola. Na radnoj površini, baš kao i na stolu, izvode se sve aktivnosti. Drugim riječima, to je središnje mjesto za rad. Na radnoj površini nalazi se slika koju nazivamo podlogom (engl. *wallpaper*), a može se mijenjati po želji korisnika. Osim ponuđenih slika, korisnik kao podlogu može postavljati i vlastite slike.

Ikone (engl. *Icons*) su grafički prikaz mapa, datoteka, programa, odnosno to su prečaci za njihovo otvaranje, odnosno pokretanje. Ikone služe za pokretanje programa, pregledavanje sadržaja mapa, sadržaja diskova ili otvaranje dokumenata programima u kojima su kreirani (dvostruki klik na ikonu dokumenta najprije će pokrenuti program koji služi za rad s takvom vrstom dokumenata, a u njemu će biti otvoren sam dokument na čiju ikonu ste napravili dvostruki klik). Radna površina je iznimno prilagodljivo sučelje koje može biti vrlo personalizirano prema željama i potrebama korisnika. Neke od ikona na radnoj površini ikone su operacijskog sustava (ovisno o načinu instalacije operacijskog sustava i kasnijeg podešavanja može se razlikovati njihov broj), a neke se ikone postavljaju kasnije prema željama korisnika.

Kako biste vidjeli radnu površinu u operacijskom sustavu Windows 8, možete učiniti jedno od sljedećeg:

- kliknuti na pločicu **Radna površina** (*Desktop*) u izborniku Start

- koristeći tipkovnički prečac **Tipka Windows + D**

Radna površina (*Desktop*) na slici odudara od početnog izgleda radne površine kakva se pojavljuje prilikom prvog pokretanja operacijskog sustava Windows 8. Kako bi se mogle opisati ikone i rad s njima, na radnu površinu su dodane neke tipične ikone koje većina korisnika često koristi, a sam postupak dodavanja ikona opisan je u petom poglavlju.

Brojevima na slici označeni su osnovni dijelovi radne površine:

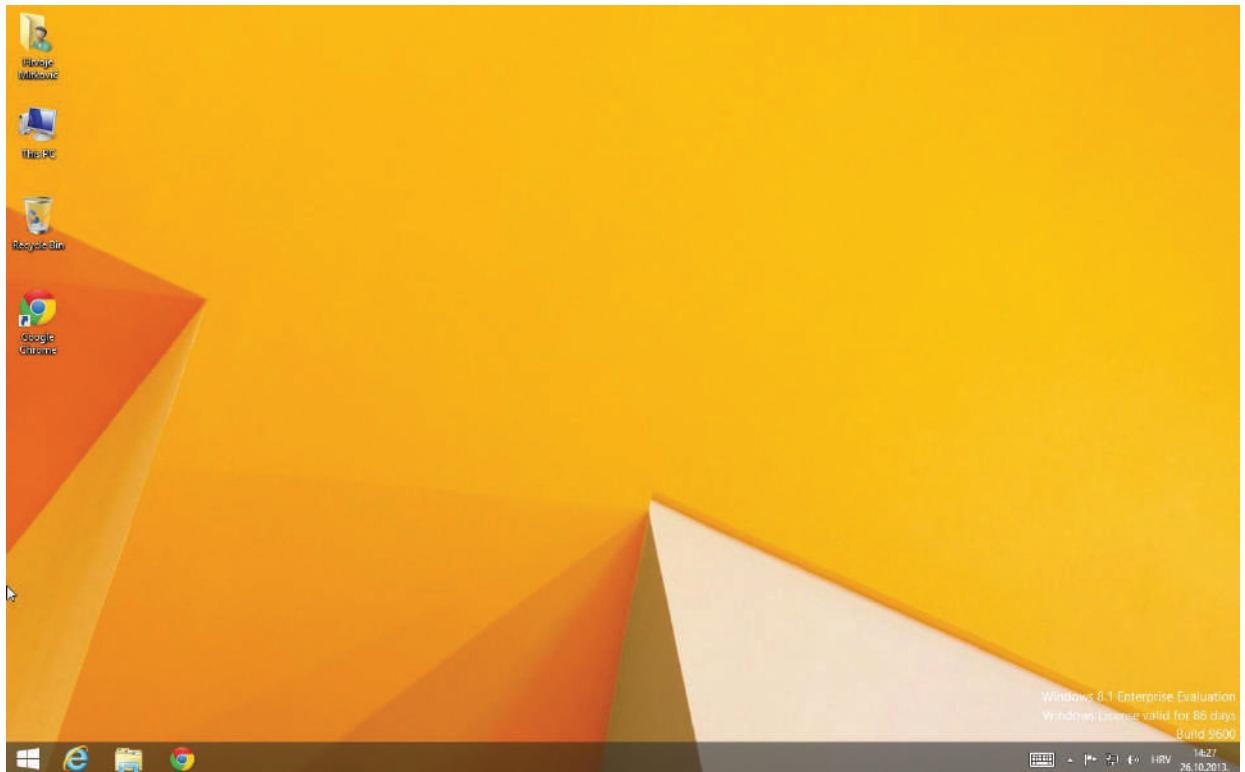
1. Ikone
2. Programska traka
3. Područje obavijesti

Slika 4. 16 - Radna površina i osnovni dijelovi

Brojevima na slici označeni su osnovni dijelovi radne površine:

1. Ikone
2. Gumb **Start**
3. Programska traka
4. Područje obavijesti

Slika 4. 17 - Radna površina operacijskog sustava Windows 8.1

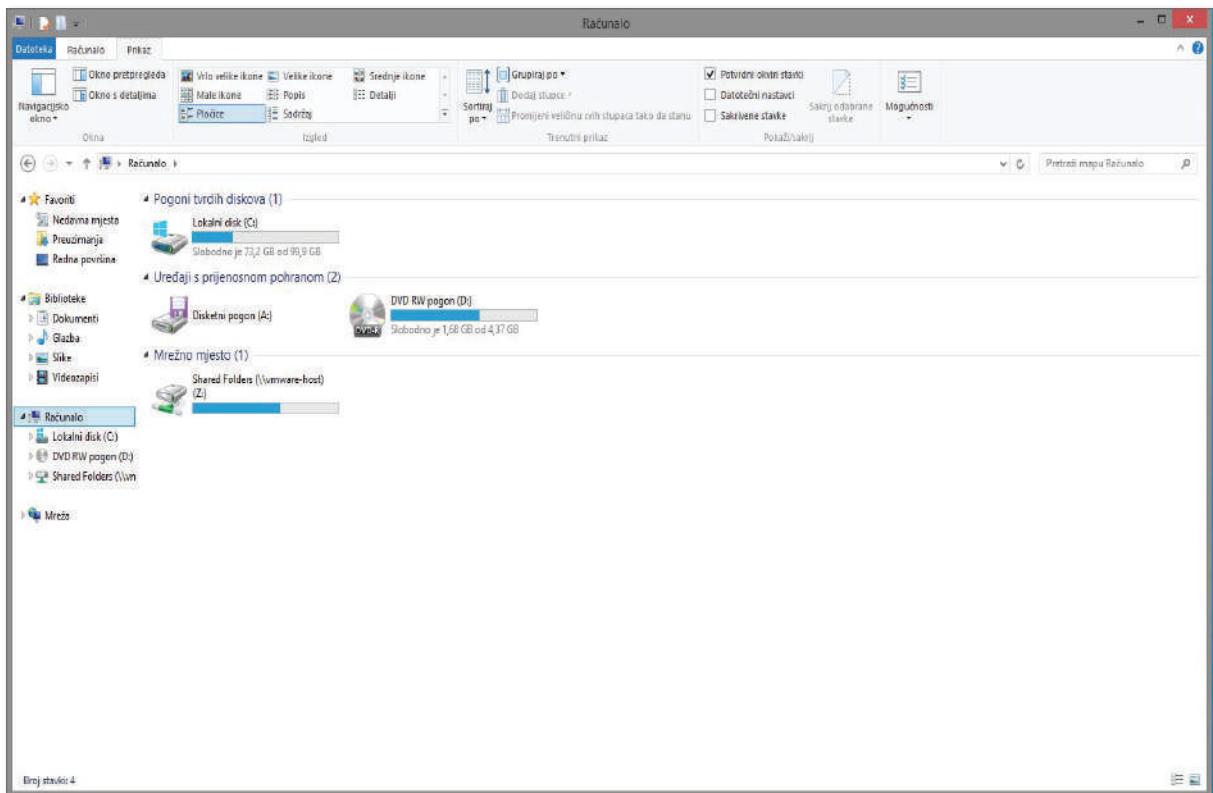
4.5.1 Ikone

Najčešće ikone u operacijskom sustavu koje se postavljaju na radnu površinu mogu biti:

Računalo (Computer) je mjesto s kojega možete pristupiti pogonima tvrdog diska, CD ili DVD pogonima, izmjenjivim medijima i mrežnim mjestima povezanim s računalom. Pristupiti možete i drugim uređajima povezanim s računalom, kao što su vanjski tvrdi diskovi i digitalni fotoaparati.

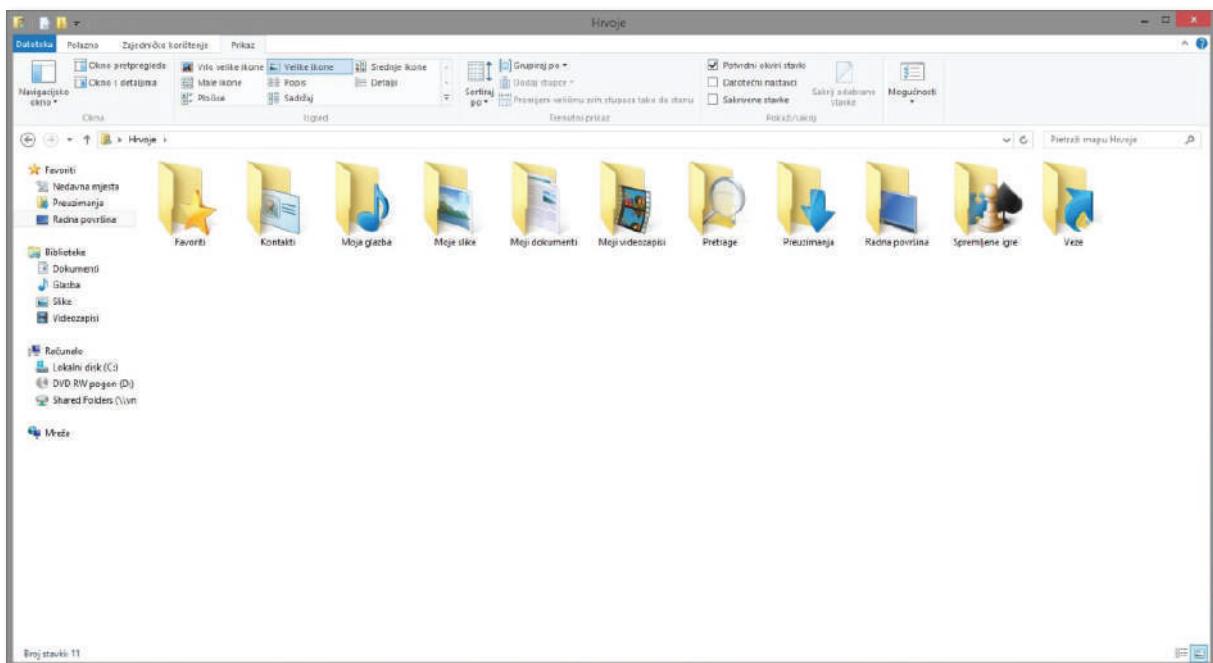
Dvostrukim klikom na ikonu **Računalo (Computer)** pokreće se program Windows Explorer i otvara se prozor u kojem možete vidjeti koje memorijske jedinice možete koristiti i koji je njihov sadržaj, koliko imate slobodnog prostora na diskovima i sl. Dvostrukim klikom na neku od memorijskih jedinica otvarate sadržaj te memorijske jedinice s popisom mapa i datoteka spremljenih na tom mjestu.

Slika 4. 18 - Prozor programa Windows Explorer - Računalo

Korisnikove datoteke (User Files) spremljene su u mapi koja ima isto ime kao i korisnik koji je trenutno prijavljen za rad u operacijskom sustavu. Ovisno o početnim postavkama mapa korisnika možda neće biti vidljiva na početku rada, a sam postupak dodavanja ikone korisnika na radnu površinu opisan je u petom poglavljju. Dvostrukim klikom na ikonu korisnika, otvara se prozor u kojem možete pregledavati sadržaj osobnih mapa: dokumenti, glazba, kontakti, slike, videozapisi...

Slika 4. 19 - Sadržaj korisničke mape

Mreža (Network) pruža praktičan pristup računalima i uređajima na mreži. Iz nje možete vidjeti sadržaj računala na mreži te pronaći zajednički korištene datoteke i mape. Možete vidjeti i instalirati mrežne uređaje, poput pisača. Prema početnim postavkama ikona nije na radnoj površini.

Koš za smeće (Recycle Bin) predstavlja odlagalište nepotrebnih datoteka i mapa koje smo obrisali, ali datoteke i mape ne brišu se trajno, nego se prebacuju u koš za smeće, odakle ih je moguće vratiti ako se predomislimo ili ih trajno obrisati.

Mapa (Folder) je mjesto za spremanje drugih mapa ili datoteka i služi za bolju i pregleđniju organizaciju podataka na memorijskim jedinicama računala.

Ikone programa (Program Icons) predstavljaju grafički prikaz programa i, ako ga želite pokrenuti, dovoljno je dvaput kliknuti na ikonu. Ikone programa često se nalaze dosta duboko u strukturi mapa i u praksi se programi pokreću pomoću prečaca u startnom izborniku ili na radnoj površini.

Prečac (Shortcut) je veza do datoteke ili programa prikazana u obliku ikone. Program ili datoteka otvara se dvostrukim klikom na prečac. Prečaci do često korištenih datoteka postavljaju se na mjesto kojem je jednostavno pristupiti, npr. na radnu površinu. Prečaci do programa i datoteka nalaze se i u izborniku Start. Vizualna razlika između prečaca i ikone programa je u strelici koja se nalazi u donjem lijevom kutu ikone iznad naziva.

Ikone podatkovnih datoteka (Data Files) predstavljaju datoteke koje su kreirane u nekom od programa. Izgledaju kao list papira na kojem se nalazi sličica programa u kojem je kreirana podatkovna datoteka (kao pečat), a ispod ikone nalazi se naziv datoteke.

■ Označavanje i premještanje ikona

Ikone možete odabirati i pomicati. Kako biste odabrali jednu ikonu, jednom kliknite mišem na sličicu ikone.

Odabrana (označena) ikona promijenit će boju pozadine i njezin će naziv postati potpuno vidljiv, ako već prethodno nije bio. Razliku između označene i neoznačene ikone pogledajte na sljedećim slikama:

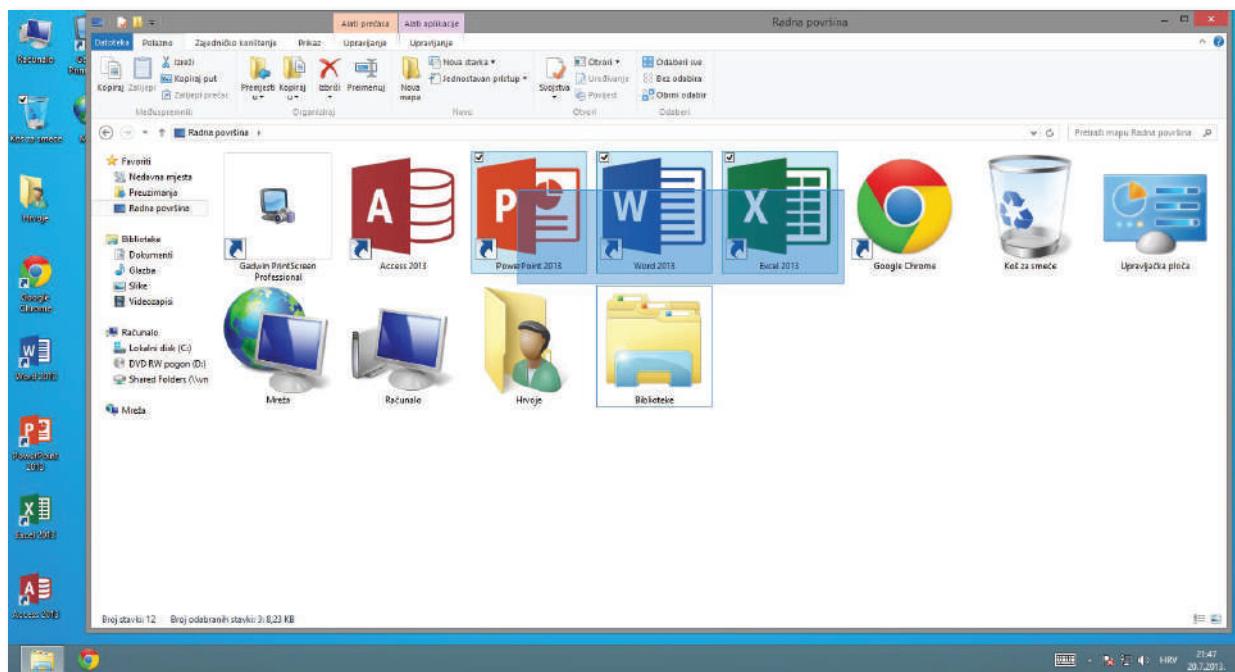

Izgled ikone koja nije označena

Izgled iste ikone kada je označena

Često trebate odabratи više ikona odjednom (npr. prilikom kopiranja ili premještanja), a to možete učiniti pomoću miša, tehnikom laso.

Slika 4. 20 - Označavanje susjednih ikona pomoću miša

Osim uz pomoć miša, susjedne ikone možete označiti i pomoću tipkovnice.

Označavanje susjednih ikona pomoću tipke **Shift**:

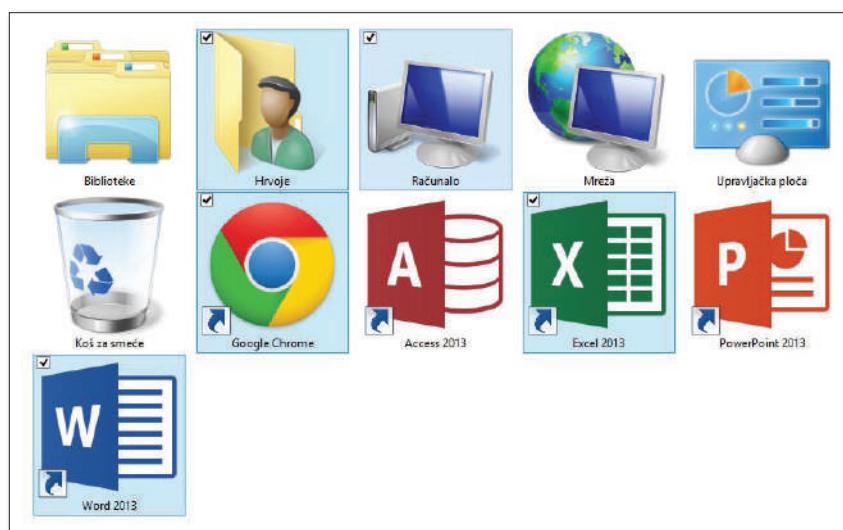
1. kliknite na prvu ikonu u nizu ikona koje želite označiti
2. stisnite tipku **Shift** na tipkovnici
3. kliknite na posljednju ikonu koju želite označiti

Na taj ste način označili niz susjednih ikona, kada su ikone pravilno raspoređene.

Označavanje nesusjednih ikona pomoću tipke **Ctrl**:

1. kliknite na prvu ikonu od ikona koje želite označiti
2. stisnite i držite tipku **Ctrl** na tipkovnici
3. pojedinačnim klikom miša na svaku od ikona odaberite ostale ikone

Na taj ste način označili ikone koje se ne nalaze jedna pored druge i ne tvore pravilan raspored.

Slika 4. 21 - Označavanje nesusjednih ikona pomoću miša i tipke Ctrl

VAŽNO: Prilikom označavanja više ikona mišem držeći pritisnutu tipku **Ctrl** ne smijete pomaknuti miš kada klikate lijevom tipkom jer ćete na taj način izvesti akciju kopiranja.

Odabranu ikonu ili ikone možete premještati s jednog mesta na drugo. Bilo da se premještanjem ikona služite da biste ih složili prema svojim željama, bilo da se služite nekom od metoda kopiranja i premještanja, postupak je isti:

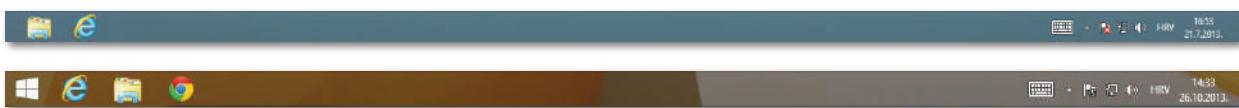
1. odabranu ikonu ili ikone uhvatite lijevom tipkom miša (kliknite i držite)
2. ne puštajući tipku miša, odvucite ikonu na novo željeno mjesto
3. pustite lijevu tipku miša

Slika 4. 22 - Postupak premještanja ikone

4.5.2 Programska traka

Programska traka (engl. *Taskbar*) je dugačka vodoravna traka zadano smještena na dnu zaslona. Za razliku od radne površine, koju mogu prekriti prozori koji se nalaze na njoj, programska traka (*Taskbar*) je uvek vidljiva, osim u izborniku Start. Programska traka može se nalaziti i na nekom drugom dijelu ekrana, ovisno o željama korisnika, ali o tome će biti govora kasnije u ovoj knjizi.

Slika 4. 23 - Programska traka

S lijeve strane programske trake nalaze se ikone programa koji su prikvačeni na programsku traku (engl. *pinned to taskbar*). To je grupa ikona koju si svaki korisnik može postaviti kao prečace do omiljenih (najčešće korištenih) programa. Slijedi dugački, početno prazni, dio programske trake na kojem se prikazuju ikone pokrenutih aplikacija ili otvorene dokumente i omogućuje brzo prebacivanje među njima. Pri kraju, na desnom dijelu nalazi se gumb kojim se prikazuje zaslonska tipkovnica, a krajnje desno je **Područje obavijesti** (engl. *Notification Area*) [17:01 HRV 21.7.2013.] koje sadrži sat, datum, obavijest o ulaznom jeziku tipkovnice i ikone (sličice) s prikazom stanja određenih programa koji se odvijaju paralelno s operacijskim sustavom i pomažu u radu sustava (npr. antivirusni program, Akcijski centar i sl.) i ikone koje se odnose na neke od postavki računala.

Operacijski sustav Windows 8 je višezadačni operacijski sustav i podržava istovremeni rad s više aplikacija (engl. *multitasking*). Uobičajeno je tijekom rada na računalu pokrenuti veći broj programa, od kojih se svaki otvara u svom prozoru, te će se na radnoj površini ubrzano nagomilati otvoreni prozori. Prozori se obično preklapaju ili zauzimaju cijeli zaslon te je ponekad teško vidjeti što je skriveno ili upamtiti što ste već otvorili. Kad god otvorite program, mapu ili dokument, operacijski sustav Windows pokazat će gumb na programskoj traci koji odgovara otvorenoj stavci. Gumb prikazuje ikonu i naziv stavke.

Slika 4. 24 - Gumbi programa na programskoj traci

Programska traka operacijskog sustava Windows 8 nudi mogućnost da se na nju stave ("prijavače") gumbi najčešće korištenih programa. Na slici su to prva dva gumba (Windows Explorer i Internet Explorer), dok ostali gumbi predstavljaju pokrenute programe (aplikacije). Pokrenuti programi imaju okvir oko ikone programa, te možete uočiti kako je od stalnih gumba na programskoj traci pokrenut program Windows Explorer (prvi slijeva). Ostali pokrenuti programi su Microsoft Office Word 2013, (otvorene dvije datoteke), Microsoft Office Excel 2013, Microsoft Office PowerPoint 2013 i Kalkulator. Gumb programa Kalkulator (prvi zdesna) je nešto drugačije boje, što znači kako je taj program aktivan, dok su ostali programi samo pokrenuti i nalaze se u radnoj memoriji računala. Prozor aktivnog programa uvijek će se nalaziti u prvom planu ispred svih ostalih prozora. Ovakav način rada je tipičan za operacijski sustav Windows.

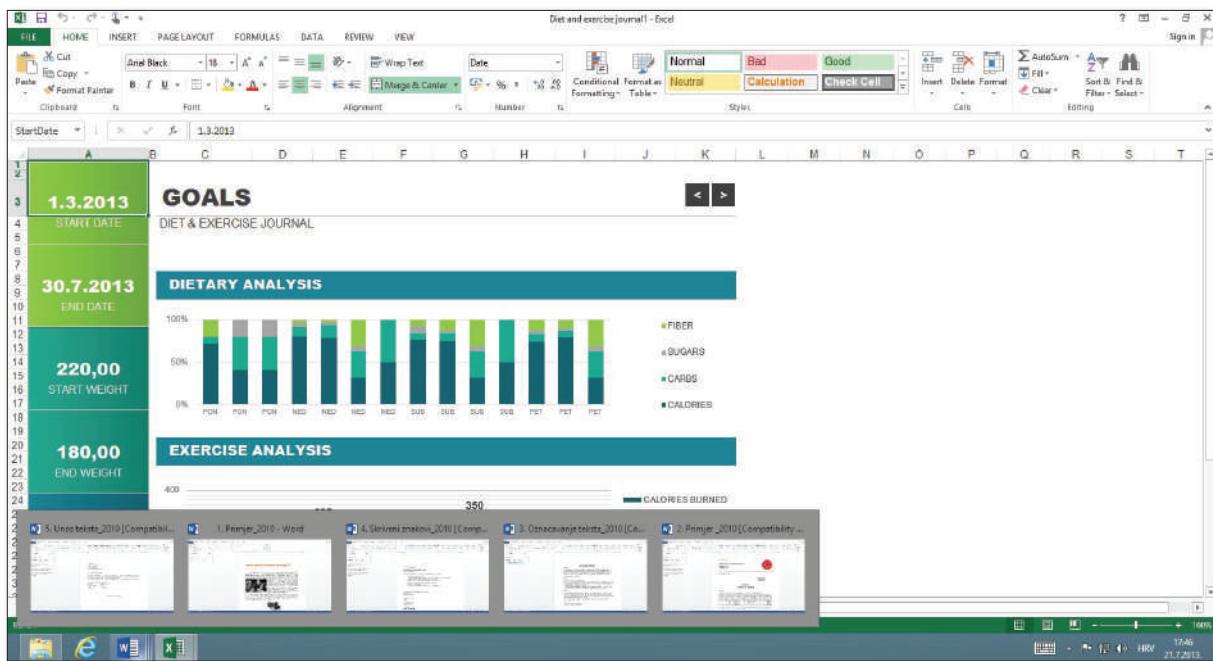
Kako biste se prebacili na rad u nekom drugom prozoru, možete učiniti nešto od sljedećeg:

- kliknite gumb prozora na programskoj traci
- koristite kombinaciju tipki **Alt** i **Tab**
- koristite kombinaciju **Esc** i **Tab**
- prijeđite prstom od lijevog ruba prema središtu zaslona ili postavite pokazivač u gornji lijevi kut zaslona, a zatim kliknite kut kako biste se prebacili u prethodno korištenu aplikaciju
- kako biste pregledali popis nedavno korištenih aplikacija pomoću miša, postavite pokazivač u gornji lijevi kut te ga pomičite prema dolje uz lijevi rub

Slika 4. 25 - Prebacivanje između otvorenih aplikacija tipkama Alt i Tab

Pomoću programske trake možete napraviti i pretpregled otvorenih prozora. Kada premjestite pokazivač miša nad programsku traku, pojavit će se sličica koja prikazuje umanjenu varijantu odgovarajućeg prozora. Ovakav pretpregled naziva se minijatura i posebno je koristan ako radite, recimo, s više dokumenata Worda koji će svi biti grupirani u jedan gumb na programskoj traci. Prelaskom mišem iznad gumba pojavit će se pregled svih otvorenih Wordovih dokumenata. U slučaju da se u nekom od prozora reproducira videozapis ili animacija, reprodukcija će se nastaviti i u pretpregledu.

Slika 4. 26 - Pokazivanje mišem na gumb programske trake

Ikone u **području obavijesti** (engl. *Notification Area*) pokazuju stanje vašeg računala, odnosno omogućuju pristup određenim postavkama. Broj ikona ovisi o programima ili servisima instaliranim na računalu te načinu na koji je podešeno računalo. Prema početnim postavkama je u području obavijesti uvijek vidljiv sat i datum.

Kada pomaknete pokazivač miša nad određenu ikonu, vidjet ćete njezin naziv ili stanje postavke. Pokazivanjem, na primjer, na ikonu glasnoće prikazat će se razina glasnoće zvučnika računala.

Slika 4. 27 - Razina glasnoće zvučnika

Jednostrukim klikom lijevom tipkom miša na ikonu na području obavijesti otvorit će se program ili njemu pridružene postavke. Primjerice, jednostrukim klikom miša na ikonu glasnoće otvorit će se kontrola glasnoće. Klikom na ikonu mreže otvorit će se izbornik sa stavkama: mreža na koju ste spojeni, popis raspoloživih mreža i na dnu popisa izbor **Otvori centar za mreže i zajedničko korištenje** (*Network and Sharing Center*). Povremeno će neka od ikona na području obavijesti prikazati maleni skočni prozor, tzv. **Obavijest** (engl. *Notification*) kojim vas se obavještava o nečemu. Nakon priključivanja novog hardverskog uređaja na računalo će sve, najčešće, proći bez potrebe za korisničkim intervencijama. U slučajevima kada operacijski sustav nije u stanju automatski instalirati hardversku komponentu, pojavit će se obavijest o tome i tražit će se da umetnete CD/DVD koji ste dobili s uređajem, a na kojem se nalaze pogonski programi za konkretni uređaj. Pogonske programe za uređaje moguće je pronaći i na internetu.

Kako bi se smanjila prenaratpanost, Windows će sakriti ikone na području obavijesti kada ih dulje vremena ne koristite. Klikom na gumb **Prikaži skrivene ikone** (*Show Hidden Icons*) skrivene ikone privremeno postaju vidljive.

Slika 4. 28 - Prikazane skrivene ikone u području obavijesti

Operacijski sustav Windows 8 je više zadačni operacijski sustav i često će biti pokrenut veći broj programa. Kada želite pogledati radnu površinu, odnosno odjednom minimizirati sve otvorene prozore, kliknite u krajnji desni dio programske trake.

4.6 Rad s prozorima

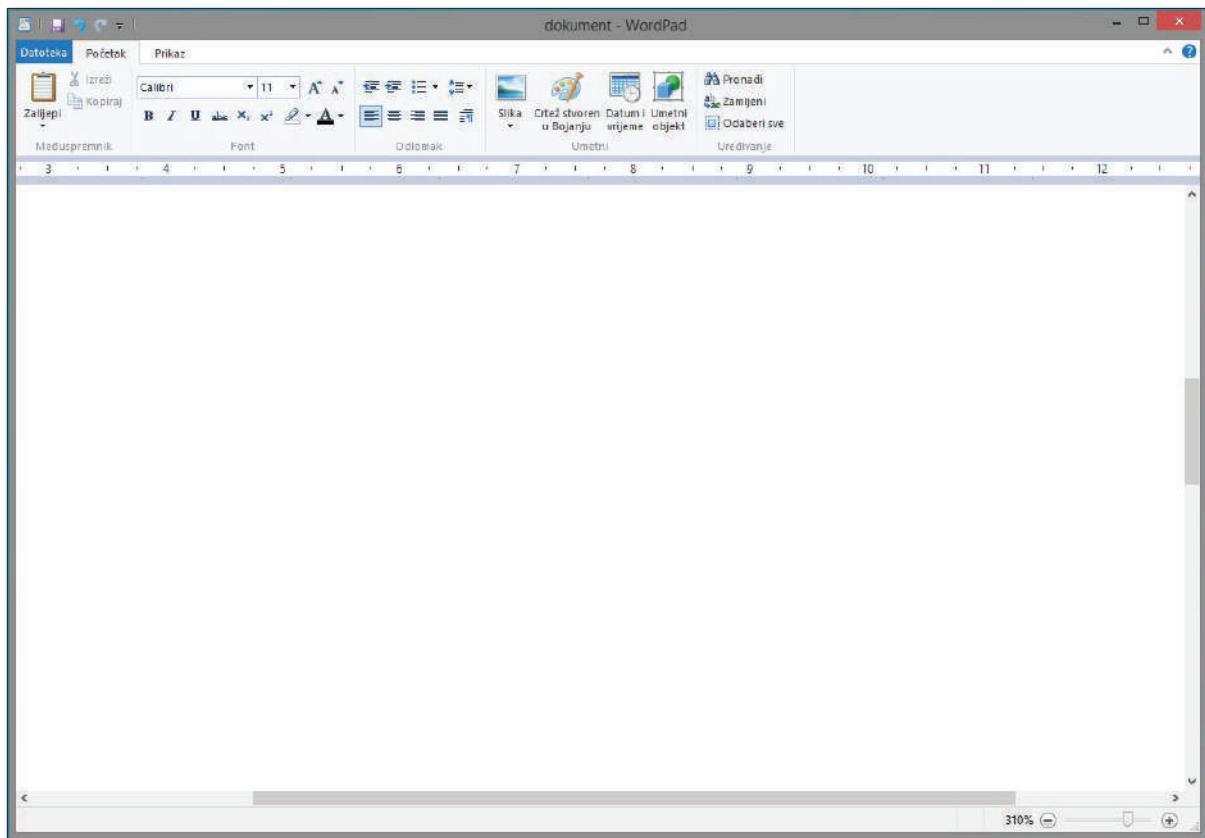
Kad god otvorite program, datoteku ili mapu, oni će se na zaslonu pojaviti u okviru koji se naziva prozor (engl. *Window*). Operacijski sustav Windows dobio je ime upravo po engleskoj riječi za prozor (*window* = prozor / *windows*=prozori). Pošto su u sustavu Windows prozori sveprisutni, važno je znati kako raditi s njima.

4.6.1 Dijelovi prozora

- (2.2.1) Prozori se uvijek pojavljuju na radnoj površini - glavnom radnom području zaslona.

Većina se prozora sastoji od istih osnovnih dijelova:

- **naslovne trake (Title Bar)**
- **područja za upravljanje programom** koje može biti u obliku:
 - Traka izbornika (Menu Bar)
 - Alatna traka (Toolbar)
 - Vrpca (Ribbon)
- gumba za manipulaciju s prozorom: **Minimiziraj (Minimize)**, **Maksimiziraj (Maximize)** ili **Vrati smjereno (Restore Down)** i **Zatvori (Close)**
- **radnog dijela prozora**
- **vodoravnog i okomitog klizača**
- **statusne trake (Status Bar)**

Slika 4. 29 - Dijelovi prozora

NEOBAVEZNO: Microsoft je programskim paketom Office 2007 uveo novinu koju su nazvali **Vrpca** (engl. *Ribbon*) koja pojednostavljuje rad s programom kako bi se naredbe brže zadavale klikom miša na sličicu naredbe, a ne otvaranjem izbornika i izborom naredbe iz izbornika, što je daleko sporije. Ovakav način rada pomalo postaje trend koji slijede i ostali proizvođači softvera.

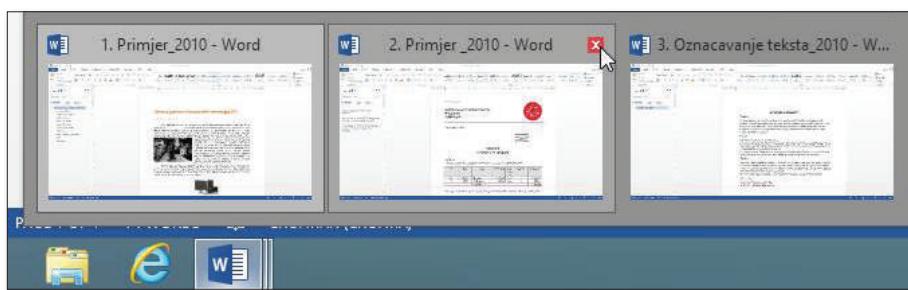
4.6.2 Smanjivanje i povećavanje prozora

(2.2.2) Svakom se prozoru mogu promijeniti veličina i oblik. Osim prozora, tijekom rada mogu se pojaviti i dijaloški okviri koji izgledaju kao i prozori, ali na naslovnoj traci nemaju gume za promjenu veličine, nego samo gumb Zatvori. Dijaloškim okvirima, najčešće, nije moguće promijeniti veličinu. Želite li mijenjati veličinu prozora, možete koristiti gume na naslovnoj traci, dvostruki klik na naslovnu traku i strelice u dva smjera koje se pojavljuju na rubovima prozora, kada je prozor u srednjoj veličini.

Promjena veličine prozora može se izvesti se na sljedeće načine:

- želite li povećati prozor preko cijelog ekran, odnosno na maksimalnu veličinu, koristite jednu od sljedećih metoda:
 - gumb **Maksimiziraj** (Maximize)
 - dvostruki klik na naslovnu traku prozora
 - uhvatiti prozor za naslovnu traku, odvući ga do gornjeg ruba ekran, pričekati trenutak dok se ne pojavi animirani efekt kruga koji se povećava i rub prozora se poveća na najveću veličinu, tada pustiti lijevu tipku miša

- želite li maksimizirani prozor vratiti na veličinu koja se naziva srednja (odnosno nije ni najveća, ni najmanja), koristite jednu od sljedećih metoda:
 - kliknite gumb **Vrati smanjeno** (*Restore Down*) - ovaj se gumb pojavljuje umjesto gumba **Maksimiziraj** (*Maximize*), odnosno srednji gumb za kontrolu prozora mijenja se između ova dva oblika.
 - dvostruki klik na naslovnu traku prozora
- želite li prozor privremeno skloniti, ali ne i zatvoriti, minimizirajte ga, a kako biste minimizirali prozor, koristite jedno od sljedećeg:
 - kliknite na gumb **Minimiziraj** (*Minimize*) i prozor nestaje s radne površine, a vidljiv ostaje samo njegov gumb na programskoj traci, dugoj vodoravnoj traci na dnu zaslona
 - možete i samo kliknuti na gumb programa u programskoj traci
- Kako bi se jednom minimizirani prozor ponovno pojavio u onoj veličini na kojoj je bio prije minimiziranja, potrebno je kliknuti na gumb prozora na programskoj traci. U slučajevima kada je otvoreno više prozora iste aplikacije klik mišem na gumb aplikacije će otvoriti pretpregled minijatura iz kojeg klikom miša birate prozor koji želite povećati.
- Kada ste završili rad s programom ili dokumentom i neće vam uskoro ponovno trebati, zatvorite ga. Kako biste zatvorili prozor, kliknite njegov gumb **Zatvori** (*Close*) . Isto tako, prozor možete zatvoriti i klikom miša na gumb **Zatvori** (*Close*) koji se pojavljuje i u pretpregledu minijatura. Zatvaranjem, prozor uklanjate s radne površine, programske trake i iz radne memorije računala. Moguće je da će se zadavanjem naredbe za zatvaranje prozora pojaviti dijaloški okvir u kojem se upozoravate kako niste spremili promjene i pitanjem hoćete li spremiti promjene ili ne.

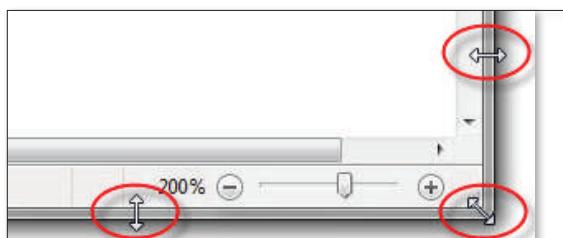

Slika 4. 30 - Zatvaranje prozora iz pretpregleda minijatura

NEOBAVEZNO: Osim ovih metoda promjene veličine prozora moguće je i mijenjati veličinu prozora tako da u naslovnoj traci prozora, ili na gumb aplikacije u programskoj traci, napravite desni klik mišem i onda iz izbornika birate naredbu za promjenu veličine prozora, odnosno zatvaranje prozora.

Kada je prozor postavljen u srednju veličinu (nije ni maksimalne veličine, ni smanjen na veličinu gumba u programskoj traci), možete mijenjati veličinu prozora tako što ćete postaviti pokazivač miša na rub prozora ili na neki od kutova prozora. Pokazivač miša promijenit će se u dvosmjernu strelicu. Nakon toga stisnite lijevu tipku miša, držite je stisnutom i vucite u željenome smjeru do potrebne veličine prozora. Ako povlačite prema sredini prozora, smanjivat ćete mu veličinu, a ako povlačite prema van, povećavat ćete veličinu prozora. Povlačenjem rubova prozora mijenjate samo vodoravnu ili okomitu veličinu prozora, a ako povlačenje izvodite na kutovima prozora, mijenjat ćete odjednom objem dimenzije.

Slika 4. 31 - Oblici pokazivača miša na rubu prozora

4.6.3 Premještanje prozora

Prozore po radnoj površini možete premještati samo ako su postavljeni na srednju veličinu. Kako biste premjestili prozor, postavite pokazivač miša na njegovu naslovnu traku. Zatim kliknite lijevu tipku miša, držite je pritisnutom i vucite prozor do željenoga mesta.

Aero sučelje operacijskog sustava Windows 8 omogućava i promjenu veličine prozora prilikom premještanja te će se prozor povećati na maksimalnu veličinu kada ga odvucete do gornjeg ruba ekrana. Kada prozor povučete do lijevog ili desnog ruba ekrana, pojavit će se animirani efekt kruga koji se povećava i tada će se prozor povećati na veličinu do polovice ekrana. Ovakvim povlačenjem prozora ne morate prihvatići veličinu prozora koju nudi operacijski sustav te samo nastavite povlačiti prozor na željeno mjesto, a tek tada otpustite lijevu tipku miša.

Prijelaz između više otvorenih prozora

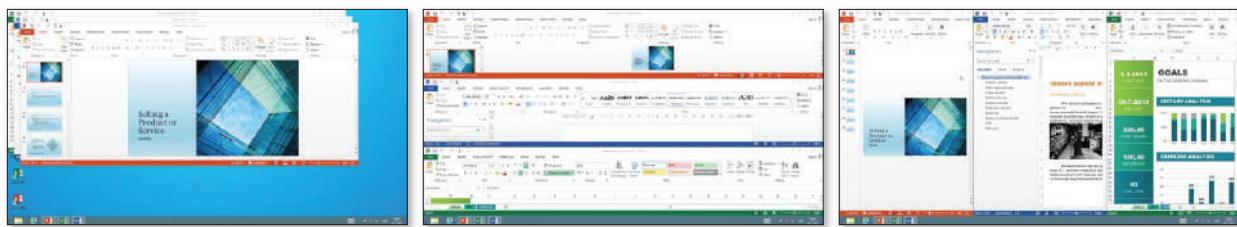
(2.2.3) Tijekom rada često je otvoreno više od jednog prozora. To je nužno za određene akcije (npr. kopiranje iz jednog dokumenta u drugi), no ponekad prozori ostaju otvoreni i kad nam više ne trebaju. Od svih otvorenih prozora samo je jedan aktivan i spreman za rad, a ostali su u stanju čekanja. Aktivan prozor je uvijek u prvome planu, ispred svih ostalih, a njegov gumb u programskoj traci je uokviren i drugačije je boje. Operacijski sustav Windows 8 standardno grupira gumb istog programa.

Između prozora možete se prebacivati pomoću kombinacije tipki **Alt** i **Tab**. Tipku **Alt** držite pritisnutom i ne otpuštajte ju, a zatim uzastopno pritišćete tipku **Tab**. Svaki put kada stisnete tipku **Tab**, bit će odabran drugi od otvorenih prozora. Možete kružiti kroz sve otvorene prozore i radnu površinu. Otpustite tipku **Alt** kako biste prikazali odabrani prozor.

Postupak prebacivanja između prozora objašnjen je i prethodno u ovom poglavlju kod rada s programskom trakom.

Automatsko raspoređivanje prozora

Sada kada znate premještati i mijenjati veličinu prozora, možete ih rasporediti na radnoj površini po vlastitoj želji. Isto tako, možete i pustiti neka ih operacijski sustav Windows automatski rasporedi na jedan od tri načina: **Kaskadno složi prozore** (*Cascade Windows*), **Pokaži prozore jedan iznad drugoga** (*Show Windows Stacked*) ili **Pokaži prozore jedan uz drugi** (*Show Windows Side by Side*).

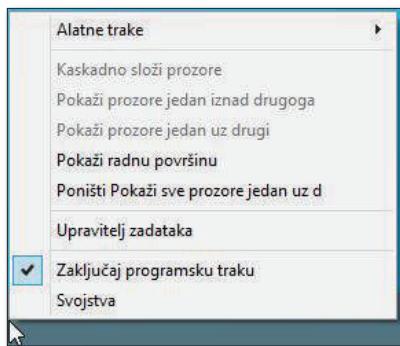

Slika 4. 32 - Kaskadni raspored (lijevo), okomiti raspored (sredina) ili jedan uz drugi (desno)

Kako biste odabrali jednu od tih mogućnosti, desnom tipkom miša kliknite prazno područje programske trake, zatim iz izbornika birajte jednu od ponuđenih mogućnosti:

- Kaskadno složi prozore (*Cascade Windows*)
- Pokaži prozore jedan iznad drugoga (*Show Windows Stacked*)
- Pokaži prozore jedan uz drugi (*Show Windows Side by Side*)
- Pokaži radnu površinu (*Show the Desktop*)

Posljednja mogućnost ima efekt kao da ste odjednom za sve otvorene prozore zadali naredbu minimiziraj, isto kao i klik na kraj programske trake.

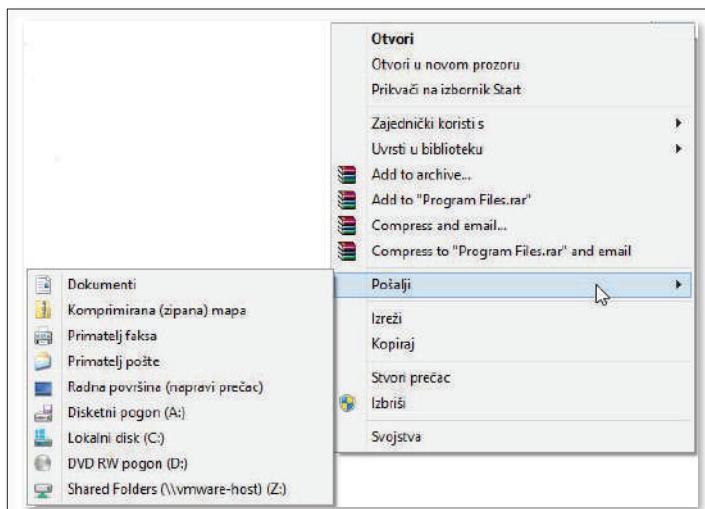
Slika 4. 33 - Desni klik na programsку traku

4.7 Izbornici i dijaloški okviri

Izbornici, alatne trake, vrpce, gumbi, klizači i potvrđni okviri tipični su za grafičko korisničko sučelje (engl. *Graphical User Interface - GUI*) i primjeri su kontrola kojima upravljate mišem ili tipkovnicom. Oni korisnicima omogućavaju odabir naredbi, upravljanje programima, promjenu postavki ili rad s prozorima. Dijaloški okvir posebna je vrsta prozora u kojem se korisnicima često postavljaju vrlo konkretna pitanja s ponuđenim vrlo konkretnim odgovorima. Kod mijenjanja određenih postavki programa dopušta se odabir različitih mogućnosti za izvršavanje zadatka ili samo prikazuju obavijesti operacijskog sustava ili programa u kojem radite. Ovaj odlomak opisuje kako prepoznati i koristiti kontrole s kojima ćete se često susretati tijekom rada s operacijskim sustavom Windows.

4.7.1 Izbornici

Izbornici omogućavaju upravljanje programima, zadavanje naredbi računalu i uređivanje dokumenata na kojima radite. Izbornik u programu uvijek prikazuje popis različitih mogućnosti. Kako bi se izbjegla prenartpanost zaslona, izbornici su skriveni do trenutka kada kliknete njihov naslov ili gumb. Većina programa sadrži ogroman broj naredbi (akcija) kojima ćete se služiti, koje su smisleno posložene unutar izbornika. Najkorišteniji izbornik operacijskog sustava Windows, koji je i početni zaslon, je izbornik **Start**. Noviji trend upravljanja programima nije više preko izbornika, nego pomoću vrpce (engl. *Ribbon*). Ipak, izbornici se i dalje koriste u nekim programima, a i uvijek se otvaraju na desni klik mišem unutar većine programa. Neke stavke izbornika otvaraju podizbornike.

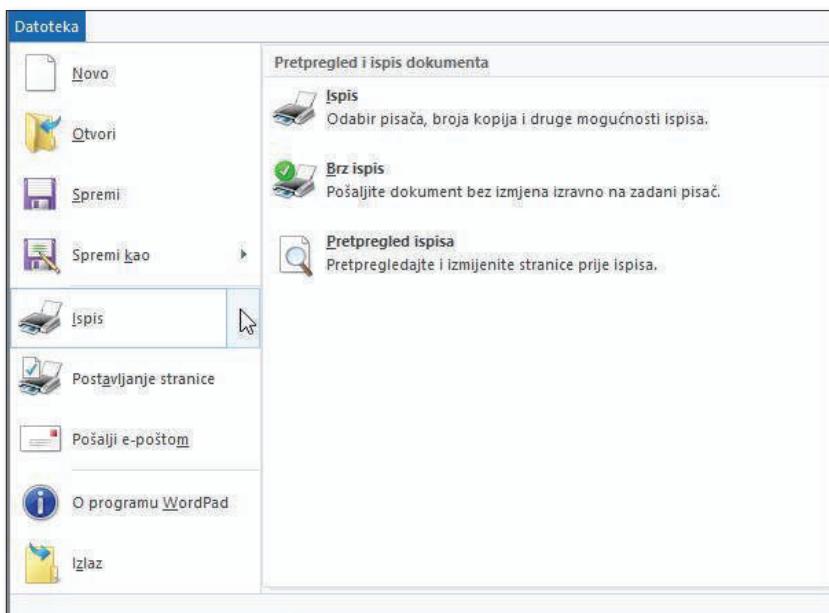
Slika 4. 34 - Primjer izbornika s podizbornikom

Ako ne vidite željenu naredbu, potražite je u drugom izborniku ili pokušajte ponovno otvoriti izbornik na pravilan način, što osobito vrijedi za otvaranje izbornika desnim klikom miša. Tijekom rada u nekom od programa nisu uvijek dostupne sve mogućnosti programa (primjerice, radite li u Excelu, nećete moći vidjeti naredbe za upravljanje grafikonima dok niste napravili i odabrali grafikon ili nema naredbi vezanih uz sliku dok slika nije umetnuta i odabrana).

VAŽNO: Desni klik miša otvara posebne izbornike, ali uvijek direktno vezane uz mjesto na kojem je učinjen desni klik (može se dogoditi da desni klik na jednom mjestu otvori jednu vrstu izbornika, a klik samo milimetar dalje sasvim drugačiji izbornik).

Nije uvijek jednostavno prepoznati izbornike jer oni ne izgledaju uvijek isto ili se čak uopće ne pojavljuju na traci izbornika. Kada vidite strelicu uz riječ ili sliku, vjerojatno gledate izbornik.

Slika 4. 35 - Primjer izbornika u programu WordPad

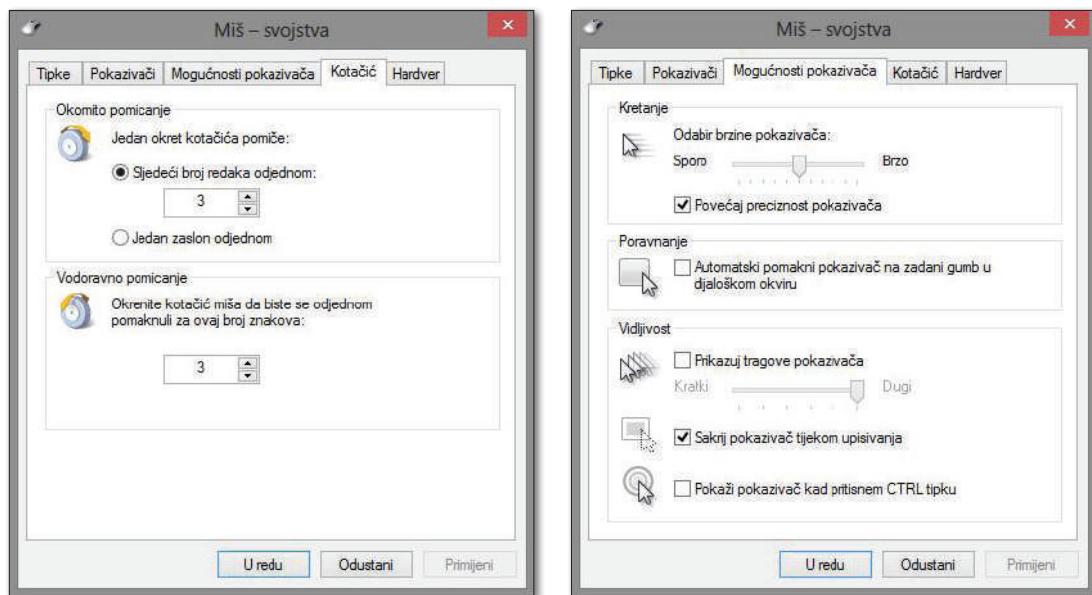

TRIK: Ako za naredbu postoji tipkovnički prečac (metoda bržeg zadavanja naredbi, bez potrebe otvaranja izbornika), u izborniku ili na vrpci će biti prikazan uz naredbu (npr. **Ctrl + O**).

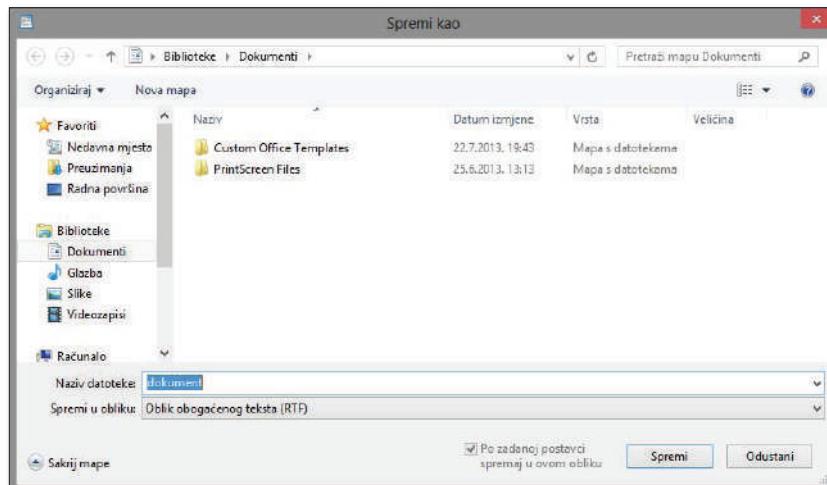
4.7.2 Dijaloški okviri

Dijaloški okvir (engl. *Dialog Box*) posebna je vrsta prozora kojim vam se postavljaju pitanja, dopušta odabir mogućnosti za izvršavanje ili dovršavanje zadatka. Pomoću dijaloškog okvira dobivate obavijesti operacijskog sustava ili nekog programa. Obično ih vidite kada program ili operacijski sustav Windows zahtijeva od vas odgovor kako bi nastavio s radom.

Postoji velik broj različitih dijaloških okvira, a na sljedeće dvije slike prikazani su različiti oblici dijaloških okvira s kojima se možete susresti u radu, kao i neki tipični dijelovi dijaloških okvira.

Slika 4. 36 - Različiti oblici dijaloških okvira i dijelovi okvira

Slika 4. 37 - Dijelovi dijaloškog okvira

U dijaloškim okvirima možete susresti:

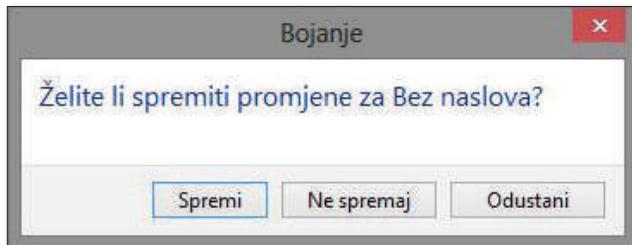
1. **Gumb** (engl. *Command Button*)
2. **Izbor mogućnosti** (engl. *Option Button*)
3. **Potvrđni okvir** (engl. *Check Box*)
4. **Klizač** (engl. *Slider*)
5. **Tekstni okvir** (engl. *Text Box*)
6. **Padajući popis** (engl. *Drop Down List*)
7. **Kartica** (engl. *Tab*)

Za razliku od običnih prozora, većinu dijaloških okvira nije moguće maksimizirati, minimizirati, niti im mijenjati veličinu, a jedino ih je moguće premještati.

■ **Gumbi**

U dijaloškom se okviru uvijek nalaze **Gumbi** (engl. *Command Button*). Klik na gumb izvršava konkretnu naredbu (čini da se nešto dogodi).

Primjerice, završetkom rada u programu **Crtanje (Paint)**, kliknuli ste na gumb za zatvaranje prozora . Prethodno nisu bile spremljene promjene u slikovnoj datoteci i automatski će se pojaviti dijaloški okvir kao na slici.

Slika 4. 38 - Primjer dijaloškog okvira s naredbenim gumbima

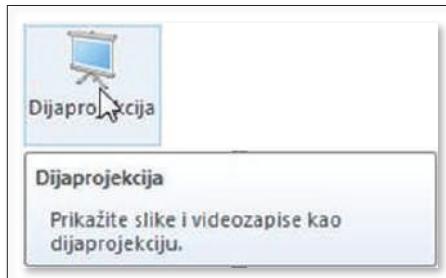
Dijaloški okvir kao u primjeru sadrži tekst obavijesti odnosno upit, a kao odgovor su ponuđena tri naredbena gumba: **Spremi (Save)**, **Ne spremaj (Don't Save)** i **Odustani (Cancel)**. Klikom na gumb **Spremi (Save)** slika će se spremiti zajedno sa svim promjenama koje ste učinili, klikom na gumb **Ne spremaj (Don't Save)** program će se zatvoriti, a promjene će biti odbačene, a klikom na gumb **Odustani (Cancel)** odustajete od zatvaranja prozora programa i vraćate se u rad sa slikovnom datotekom.

SAVJET: Pritisak na tipku **Enter** ima istu funkciju kao i klik na odabrani (uokvireni) gumb. Tipkom možete prebacivati aktivan gumb (svakim stiskom tipke bit će odabran drugi gumb).

Izvan dijaloških okvira naredbeni gumbi mogu varirati izgledom te je ponekad teško odrediti što jest, a što nije gumb. Tako se, na primjer, često pojavljuju u obliku malih ikona (slika) bez ikakvog teksta ili obruba.

Najpouzdaniji način da odredite je li nešto gumb jest da iznad njega držite pokazivač miša. Ako se "uključi" i postane obrubljen pravokutnikom, otkrili ste gumb. Kada pokažete na njih, većina će gumba prikazati i tekst o svojoj namjeni.

Slika 4. 39 - Pokazivanje na gumb

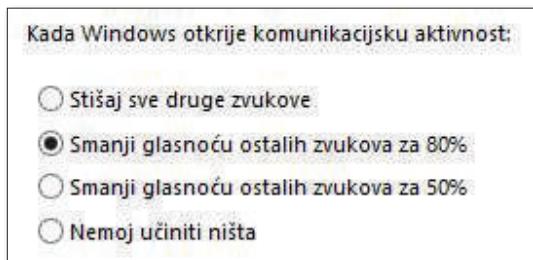
Ako se gumb, kada ga pokažete, podijeli na dva dijela, otkrili ste djeljivi gumb. Klikom na glavni dio izvršit će se naredba, dok će se klikom na strelicu otvoriti izbornik s dodatnim mogućnostima.

Slika 4. 40 - Djeljivi gumb

■ Izbori mogućnosti

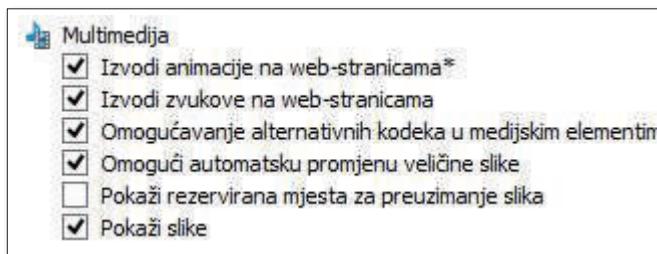
Izbori mogućnosti (engl. *Option Button* ili *Radio Buttons*) omogućuju isključivo odabir jedne mogućnosti od više ponuđenih. To je asocijacija na gume memoriranih radiopostaja jer je u jednom trenutku moguće slušati program samo jedne radiopostaje, a isto tako je u ovakovom izborniku moguće birati samo jednu od mogućnosti, a svaki novi izbor poništava prethodni. Često se pojavljuju u dijaloškim okvirima. Slika dolje prikazuje četiri gumba mogućnosti. Odabrana je mogućnost *Smanji glasnoću ostalih zvukova za 80%*.

Slika 4. 41 - Izbori mogućnosti

■ Potvrđni okviri

Potvrđni okvir (engl. *Check Box*) omogućuju odabir jedne ili više nezavisnih mogućnosti. Za razliku od gumba mogućnosti, koji vas ograničavaju na jedan odabir, potvrđni okviri pružaju mogućnost višestrukog odabira te su moguće sve kombinacije odabira ili nijedna.

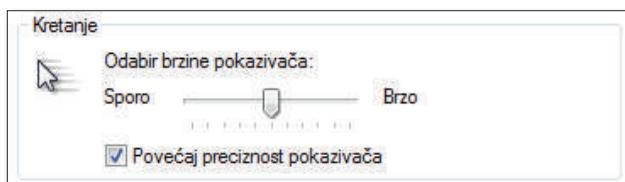
Slika 4. 42 - Potvrđni okviri

Upravljanje okvirima za odabir:

- Kliknite prazan kvadrat kako biste odabrali ili "uključili" tu mogućnost. U kvadratu će se pojaviti kvačica, označavajući kako je mogućnost odabrana
- Kliknite na odabranu mogućnost kako biste je isključili, tj. uklonili njezinu kvačicu
- Mogućnost koja se trenutno ne može odabratи ili isključiti prikazuje se u sivoj boji

■ Klizači

Klizač (engl. *Slider*) omogućuje odabir vrijednosti iz određenog raspona. Kada želite promijeniti određenu postavku, ponuđen vam je raspon vrijednosti iz kojega možete odabratи onu koju vam najbolje odgovara, npr. brzina kretanja pokazivača miša po ekranu.

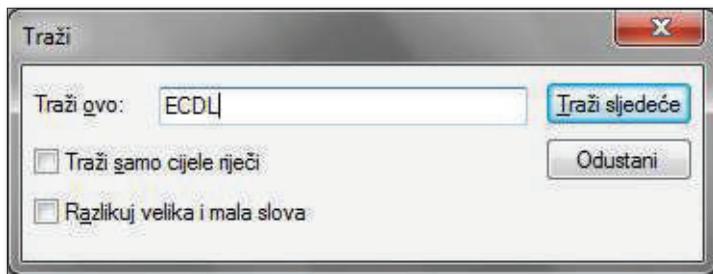

Slika 4. 43 - Klizač

Položaj klizača na traci pokazuje trenutno odabranu vrijednost. U primjeru je klizač postavljen na sredinu, između sporog i brzog, odnosno na srednju brzinu kretanja pokazivača. Kako biste upravljali klizačem, uhvatite ga mišem (lijevi klik i držati tipku miša stisnutu) i vući do željene vrijednosti. Klizači ponekad imaju ispisane vrijednosti ispod, tako da povlačenjem mijenjate brojčanu vrijednost, a ponekad ima samo crtice koje se mogu protumačiti kao intenzitet nekog odabira.

■ **Tekstni okviri**

Tekstni okviri (engl. *Text Box*) omogućuju upis podataka, kao što su traženi pojам ili unos lozinke. Slika dolje prikazuje dijaloški okvir koji sadrži tekstni okvir u koji smo upisali "ECDL".

Slika 4. 44 - Dijaloški okvir s tekstnim okvirom „Traži ovo:“

Trepćuća okomita crta, tj. pokazivač, pokazuje gdje će se početi pojavljivati tekst koji ćete upisivati. U primjeru možete vidjeti pokazivač iza posljednjeg "L" u riječi "ECDL". Pokazivač je jednostavno premjestiti klikom na novi položaj. Kako biste, na primjer, dodali riječ ispred riječi "ECDL", trebate premjestiti pokazivač ispred slova "E".

Ako se u tekstnom okviru ne vidi pokazivač, tekstni okvir nije spreman za unos. Prvo morate kliknuti u okvir, a zatim početi s upisom.

Tekstni okviri koji zahtijevaju upis lozinke obično se nalaze ispod korisničkog imena i skrivaju lozinku dok je upisujete (znakovi koje upisujete neće se vidjeti, nego se vide crni kružići), za slučaj ako još netko gleda u zaslon.

Slika 4. 45 - Tekstni okvir za upis lozinke

Tekstni okvir s desne strane može imati strelice prema gore i dolje. U takav tekstni okvir možete kliknuti i upisati novu vrijednost ili, koristeći strelice, povećavati, odnosno smanjivati trenutnu vrijednost koja se nalazi upisana u tekstnom okviru.

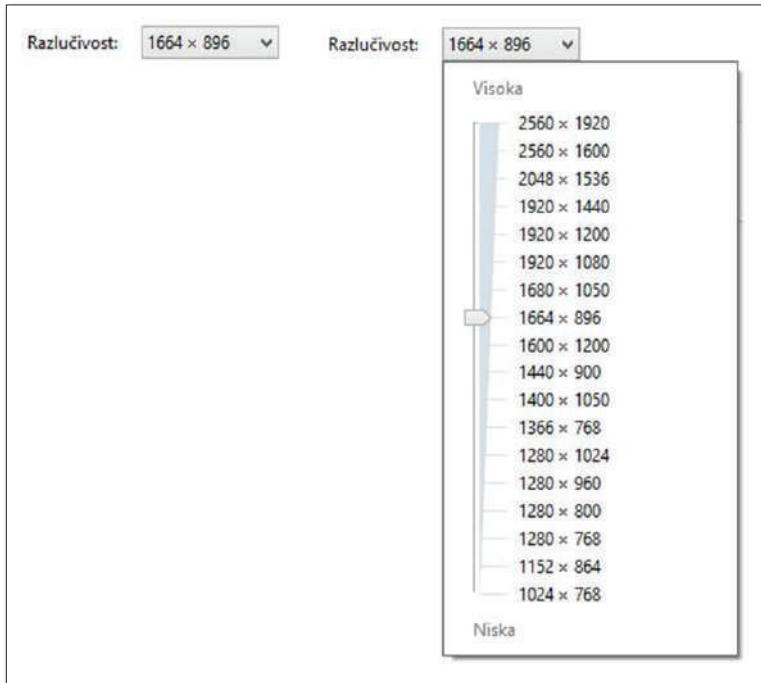

Slika 4. 46 - Tekstni okvir sa strelicama

■ **Padajući popisi**

Padajući popisi (engl. *Drop Down List*) slični su izbornicima. Umjesto klika na naredbu, u padajućim popisima odabirete jednu od ponuđenih mogućnosti. Takve popise možete prepoznati po strelici ▼ (trokutiću prema dolje) u desnom kutu polja za izbor. Popis aktivirate klikom na strelicu. Odabir jedne od

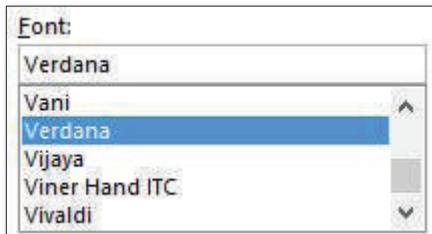
mogućnosti zatvara padajući popis, a kada se zatvori, na padajućem se popisu prikazuje samo trenutno odabrana mogućnost. Preostale raspoložive mogućnosti ostaju skrivene dok ponovno ne kliknete kontrolu, kako je prikazano:

Slika 4. 47 - Zatvoreni i otvoreni padajući popis

■ Okviri s popisima

Okvir s popisom (engl. *List Box*) prikazat će popis mogućnosti koje možete odabrat. Za razliku od padajućeg popisa, neke ili sve mogućnosti vidljive su i bez otvaranja popisa.

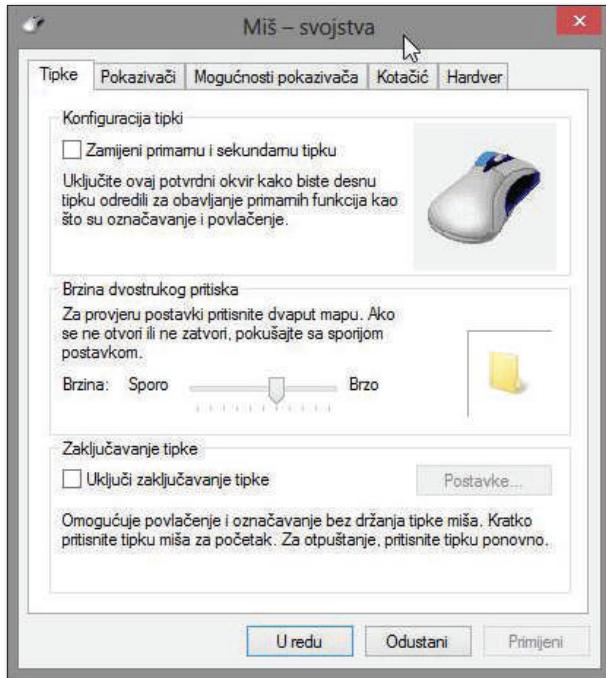

Slika 4. 48 - Okvir s popisom

Kliknite mogućnost s popisa koju želite odabrat. Ako željena mogućnost nije vidljiva, poslužite se klizačem kako biste se pomaknuli prema gore ili dolje po popisu. Ako iznad okvira s popisom postoji tekstni okvir, umjesto toga možete upisati naziv ili vrijednost mogućnosti.

■ Kartice

U nekim dijaloškim okvirima velik broj mogućnosti podijeljen je unutar dvije ili više kartica. U određenom je trenutku moguće gledati samo jednu karticu ili skup mogućnosti.

Slika 4. 49 - Različite kartice unutar istog dijaloškog okvira

Trenutno odabrana kartica pojavljuje se ispred ostalih kartica. Kliknite na naslov kartice kako biste se prebacili na karticu i na njoj izvršili željene promjene.

■ Vrpce

Office Fluent sučelje je novost koja se pojavila s programskim paketom Microsoft Office 2007, a riječ je o korisničkom sučelju koje korisnicima pomaže da dobiju više od Microsoft Office programa te brže dođu do boljih rezultata. Vrpce zamjenjuju alatne trake i izbornike koji su korišteni u ranijim verzijama programskih paketa Office. Vraca pomalo postaje standardno sučelje velikog broj aplikacija, koje nisu dio Office programskih paketa.

Vraca (engl. *Ribbon*) je u korisničkom sučelju zamjenila tradicionalne izbornike i alatne trake. Vraca je uređaj koji predstavlja naredbe organizirane u niz kartica. Kartice na vrpcu prikazuju naredbe koje su okupljene u logičke grupe prema vrstama aktivnosti u pojedinom programu. Kako bi se izbjegla gužva, neke kartice prikazuju se samo kada su potrebne (primjerice, kartica **Slika** (*Picture*) bit će vidljiva samo kada je slika umetnuta i odabrana). U Office Wordu 2013, primjerice, kartice grupiraju naredbe za aktivnosti, kao što su umetanje objekata poput slika i tablica, uređivanje izgleda stranice, rad s referencama, slanje pošte i pregledavanje. Početna kartica omogućuje lak pristup najčešće korištenim naredbama. Office Excel 2013 ima sličan skup kartica koje imaju smisla za rad s proračunskim tablicama, uključujući kartice za rad s formulama, upravljanje podacima i pregledavanje. Te kartice pojednostavljaju pristupanje značajkama programa jer organiziraju naredbe na način koji odgovara izravno zadacima koji se obavljaju u programima.

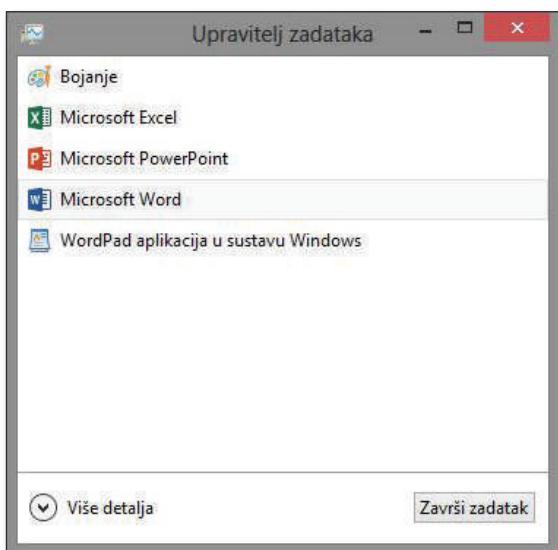

Slika 4. 50 - Kartica Polazno (Home) u programu MS Word 2013

4.8 Gašenje aplikacije koja ne reagira

(2.3.5) Računala su mnogo napredovala u odnosu na prve verzije i mogu izvršavati najzahtjevниje zadatke, ali se ipak, ponekad, u radu pojedine aplikacije "zamrznu". Takve aplikacije onemogućuju normalan rad na računalu. Ako program na računalu prestane reagirati, sustav Windows pokušat će pronaći problem i automatski ga riješiti. Ako ne želite čekati, putem upravitelja zadataka možete sami prekinuti izvođenje programa. Korištenje upravitelja zadataka za prekidanje programa brže je od čekanja, ali se njegovim korištenjem gube svi nespremljeni podaci u aplikaciji koja je prestala reagirati. Ako imate važnih podataka koje želite sačuvati, pričekajte nekoliko minuta i najprije pustite neka Windows pokuša riješiti problem.

Upravitelj zadataka (engl. *Task Manager*) prikazuje programe, procese i servise trenutno pokrenute na računalu. Upravitelj zadataka može se koristiti za nadgledanje performansi računala ili za zatvaranje programa koji ne reagira. Upravitelj zadataka možete, ako ste povezani s mrežom, koristiti i za pregled statusa i rada mreže. Ako je na vaše računalo povezano više korisnika, možete vidjeti tko je povezan, na čemu radi, te mu slati poruke. Upravitelj zadataka možete otvoriti desnim klikom na prazno mjesto na programskoj traci, a zatim odabirom **Upravitelj zadataka** (*Task Manager*) iz izbornika prečaca ili kombinacijom tipki **Ctrl** + **Shift** + **Esc** (tipke **Ctrl** i **Shift** se stisnu i drže, a nakon toga se jednom kratko stisne tipka **Esc**).

Slika 4. 51 - Upravitelj zadataka (*Task Manager*)

Kada prvi put otvorite upravitelj zadataka, vidjet ćete prikaz Manje detalja kao na slici. Možete odabrati aplikaciju koju želite zatvoriti na ovaj način i klikom na gumb **Završi zadatak** (*End Task*) zatvoriti aplikaciju. Ukoliko ste radili na nekakvom dokumentu, završavanjem zadatka će se aplikacija trenutno zatvoriti i izgubit će se sve promjene koje ste napravili u tom dokumentu, odnosno neće se otvoriti dijaloški okvir koji vas pita želite li spremiti promjene.

Želite li saznati više o tome što se izvodi na vašem računalu, o pokrenutim aplikacijama i procesima, dodirnite ili kliknite gumb **Dodatni detalji** (*More details*) u donjem lijevom kutu prozora upravitelja zadataka. U tom prikazu prvo ćete vidjeti popis aktivnih procesa na svojem računalu. Možete vidjeti svaki proces otvoren u različitim aplikacijama i upravljati njima. U svakom se retku nalaze informacije koje resurse vašeg računala koristi pojedina aplikacija. Što više resursa aplikacija koristi, to je jača njezina boja u upravitelju zadataka. Stoga je lako pronaći aplikacije koje iskorištavaju puno resursa.

Upravitelj zadataka					
Datoteka Mogućnosti Prikaz		Procesi	Performanse	Povijest aplikacije	Polazni programi
Naziv	Status	18% CPU	31% Memorija	1% Disk.	0% Mreža
Aplikacije (6)					
Bojanje		0%	5,0 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Microsoft PowerPoint		0%	19,5 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Pomoć i podrška tvrtke Microsoft		0%	20,7 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Upravitelj zadataka		3,2%	8,4 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Windows Explorer (2)		0,6%	26,5 MB	0 MB/s	0 Mb/s
WordPad aplikacija u sustavu W...		0%	7,6 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Pozadinski procesi (26)					
COM Surrogate		0%	1,7 MB	0 MB/s	0 Mb/s
COM Surrogate		0%	2,5 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Dodirna tipkovnica i ploča za pi...		0%	1,4 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Dodirna tipkovnica i ploča za pi...		0%	1,5 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Gadwin PrintScreen Professional...		0%	4,6 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Host Process for Windows Tasks		0%	1,7 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Host Process for Windows Tasks		0%	1,1 MB	0 MB/s	0 Mb/s
Manje detalja					Završi zadatak

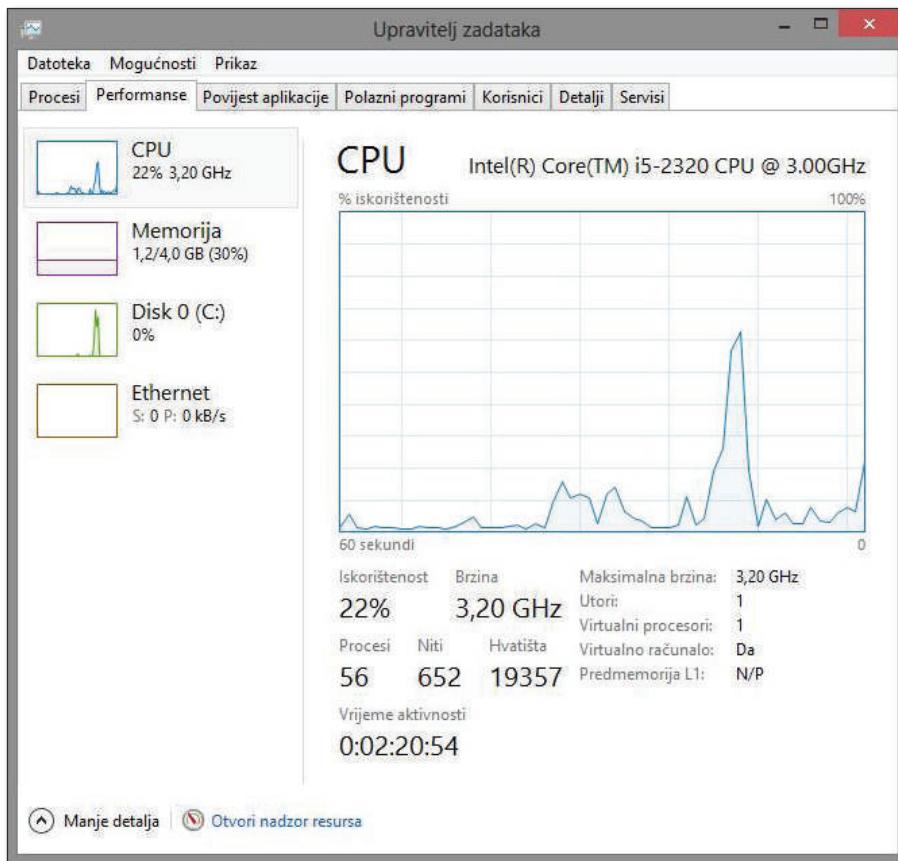
Slika 4. 52 - Detaljan prikaz u Upravitelju zadataka (Task Manager)

Jednako kao i na početnom prikazu s manje detalja i u ovom prikazu možete odabrati aplikaciju, s dijela popisa koji ima naslov **Aplikacije (Apps)**, koju želite zatvoriti na ovaj način i klikom na gumb **Završi zadatak (End Task)** ju zatvoriti, ali sada možete upravljati **Pozadinskim procesima (Background processes)** i **Procesima sustava Windows (Windows Processes)** te ih zatvarati. Odabirom **Manje detalja (Fewer details)** vraćate se na početni prozor Upravitelja zadataka (Task Manager).

VAŽNO: Ukoliko niste potpuno sigurni što koji proces radi i čemu služi, nemojte ih zatvarati jer na taj način možete poremetiti normalan rad računala.

Upravitelj zadataka nudi mogućnost praćenja performansi računala, povijesti korištenja aplikacija, upravljanje polaznim programima koji se učitavaju odmah nakon pokretanja operacijskog sustava, upravljanje korisnicima, detalje o aplikacijama i servisima na ostalim karticama programa, ali to su alati koji su namjenjeni iskusnim korisnicima računala i nije preporučljivo njihovo korištenje početnicima.

Slika 4. 53 - Grafički prikaz performansi računala u Upravitelju zadataka

Korištenjem Upravitelja zadataka zatvorili ste aplikaciju koja nije reagirala i izbjegli ponovno pokretanje operacijskog sustava Windows, odnosno resetiranje računala i gubitak podataka koji nisu bili snimljeni u svim aplikacijama, osim u onoj aplikaciji koja je zablokirala računalo.

Prilikom korištenja **Upravitelja zadataka** (Task Manager) potrebno je voditi računa i o tome kako se dogodilo nešto loše, što ometa normalan rad procesora i računala kao cjeline. Stoga je moguće kako će sve aktivnosti biti dosta usporene i ne možete očekivati trenutno izvođenje vaše naredbe, onako kako ste se naviknuli prilikom normalnog rada. Isto tako, moguće je i kako će se zadavanjem naredbe **Završi zadatak** (End Task) pojaviti novi dijaloški okvir u kojem se traži potvrda o tome želite li zadatak završiti odmah ili želite pričekati dok operacijski sustav pronađe rješenje. Nakon zadavanja naredbe **Završi odmah** (End now) moguće je i otvaranje još jednog dijaloškog okvira u kojemu se korisnika obaveštava o pokušaju traženja rješenja na internetu, od čega možete odustati klikom na gumb **Odustani** (Cancel), te tako, konačno, završiti zadatak.

4.9 Korištenje pomoći u operacijskom sustavu Windows 8

- (2.3.1) Operacijski sustav Microsoft Windows 8 nudi nekoliko vrsta pomoći svojim korisnicima i to od ugrađene pomoći koja se instalira na računalo samom instalacijom operacijskog sustava, preko pomoći na internetu do Microsoftova pozivnoga centra. Pomoć preko interneta i pozivnoga centra mogu koristiti samo registrirani korisnici.

VAŽNO: Kupnjom legalnog softvera imate pravo na korištenje pomoći za korisnike i možete brzo doći do odgovora na sva pitanja i riješiti probleme koji vas muče.

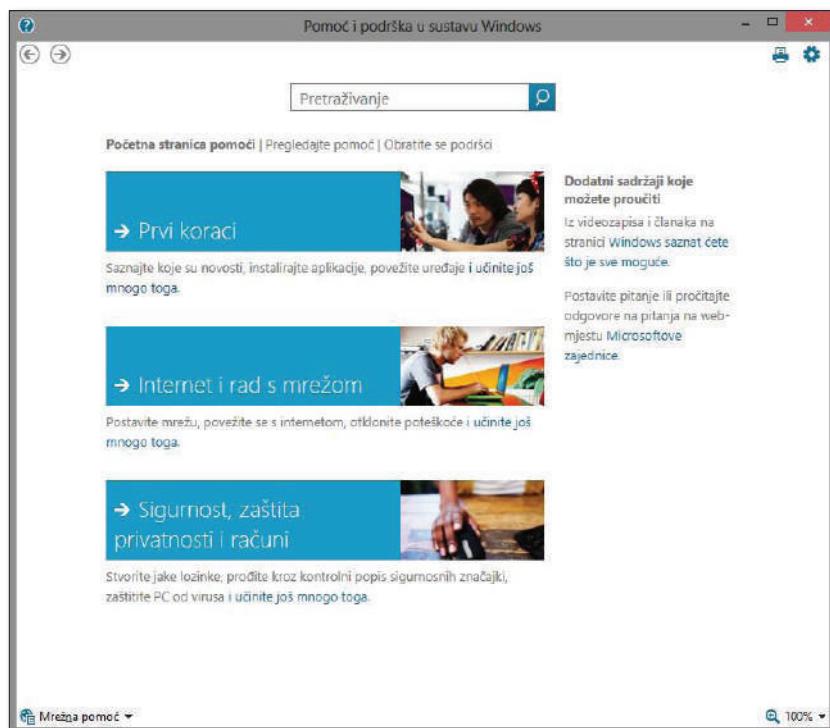
Sustav pomoći u operacijskom sustavu Windows 7 možete pozvati:

- pritiskom na funkciju tipku **F1** kada je na ekranu prikazana radna površina
- tipkovničkim prečacem **Shift** + **F1** u bilo kojoj fazi rada

- iz Startnog izbornika klikom na pločicu **Pomoć i podrška** (*Help and Support*)

Pozivom pomoći sustava Windows 8 otvara se sljedeći prozor u kojem možete birati između neke od ponuđenih opcija, od prvih koraka u sustavu Windows, internetu i radu s mrežom, pregledavanja videozapisa i članaka na stranici Microsoft Windows, uključivanja u Microsoftovu zajednicu, do sigurnosti, zaštite privatnosti i računima. Osim toga, u polje za pretraživanje možete jednostavno upisati svoj upit i pretražiti pomoć.

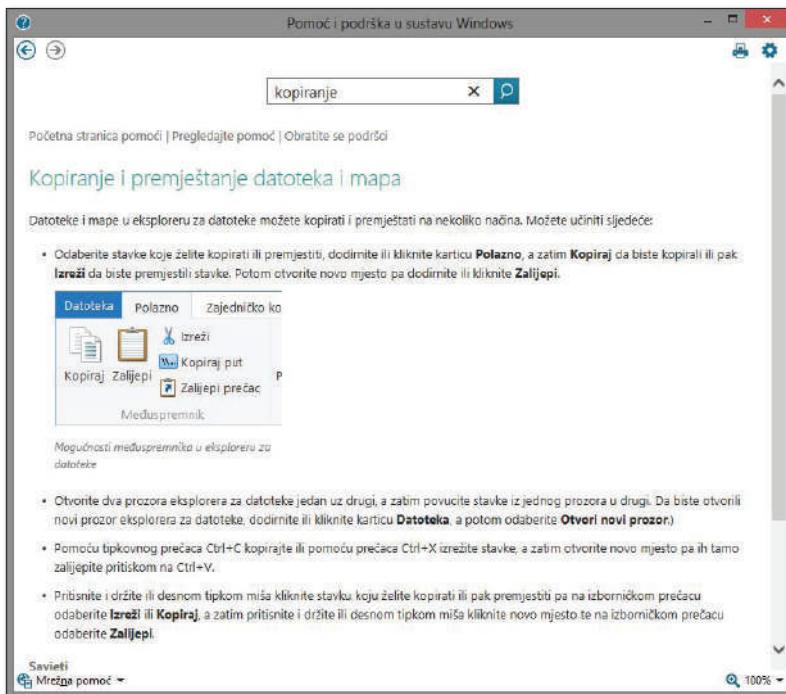
Slika 4. 54 - Pomoć i podrška u sustavu Windows

Možete koristiti Windows daljinsku pomoć kako biste dobili pomoć od prijatelja ili je ponudili drugima, a isto tako možete postaviti pitanje ili odgovor potražiti u zajednicama sustava Windows.

Kako biste dobili tehničku pomoć, obratite se putem interneta Microsoftovoj korisničkoj podršci ili telefonom na besplatni broj 0800/300-300 tijekom radnog vremena.

Pretraživanje pomoći odvija se na sljedeći način:

1. U polje za pretraživanje upišite željeni pojам za koji vam treba pojašnjenje (u primjeru napisano kopiranje) i stisnite tipku **Enter** na tipkovnici ili kliknite mišem na gumb **Search** na kraju polja za upis pojma
2. Nakon toga dobit ćete rezultate pretrage grupirane po 30 na stranici (najboljih 30), prema naslovima tema pomoći u kojima se spominje traženi pojam
3. Kliknite mišem na željeni naslov (u primjeru kopiranje datoteka i mapa)
4. Otvorit će se nova stranica s opisom traženog pojma

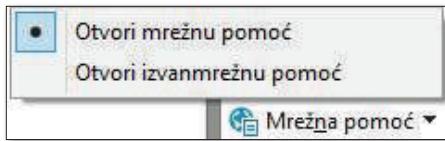
Slika 4. 55 - Jeden od opisa traženog pojma „kopiranje“

Na kraju pročitane teme možete pogledati i neki od savjeta, ako se nude. Moguće je i proširiti pretragu korištenjem mrežne pomoći ili pitati nekoga od prijatelja, ali u najvećem broju slučajeva će biti dostatan i sustav pomoći instaliran na vašem računalu.

4.9.1 Mrežna i izvanmrežna pomoć

Windows 8 operacijski sustav dolazi s ugrađenim sustavom pomoći koji uvijek možete pregledavati. Osim sustava ugrađene pomoći možete koristiti i internetsku pomoć. Ako ste povezani s internetom, pretraživanjem možete obuhvatiti nove teme pomoći i najnovije verzije postojećih tema s web mjesta **Mrežna pomoć i podrška za Windows** (*Online Help and Support for Windows*).

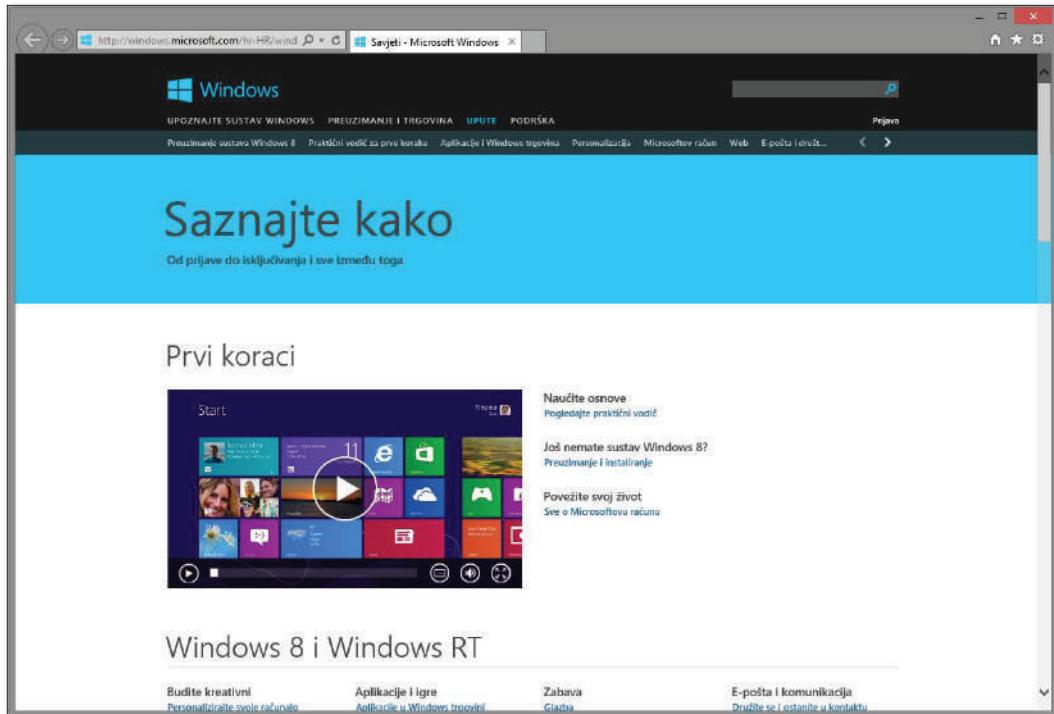
Mrežna pomoć (*Online Help*) uključuje se ili isključuje u donjem desnom kutu prozora **Pomoć i podrška u sustavu Windows** (*Windows Help and Support*). Ispred aktivnog izbora u izborniku se nalazi točka, a klikom miša iz izbornika možete odabrati kakvu vrstu pomoći želite.

4.9.2 Windows internetska pomoć

Internetska pomoć za Windows (*Windows Online Help*) službeno je web mjesto za pomoć i podršku za pojedinu verziju sustava Windows. Možete posjetiti službenu stranicu Microsofta s pomoći i podrškom za sustav Windows. Internetska pomoć prikazuje se na hrvatskom jeziku, za razliku od ugrađenog sustava pomoći koje se prikazuje na onom jeziku koji je postavljen instalacijom operacijskog sustava.

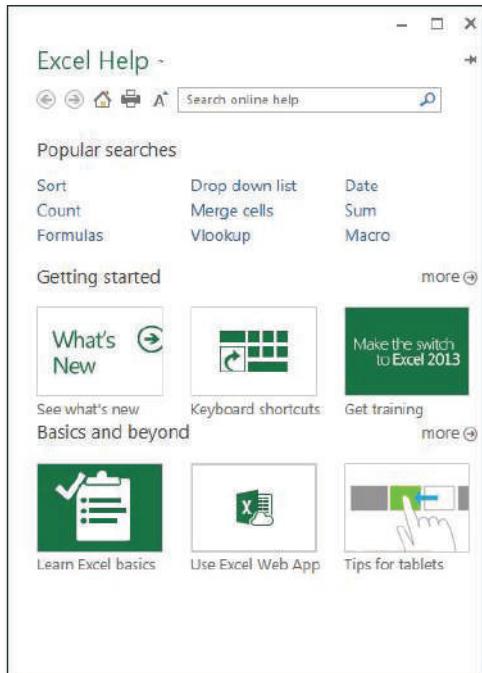
Internetska pomoć za Windows (*Windows Online Help*) nudi se kada pokrenete pomoć u operacijskom sustavu. Jednostrukim klikom na ikonu otvorit će se program Internet Explorer u kojem će se učitati stranica pomoći.

Slika 4. 56 - Internetska stranica Pomoć i savjeti za Windows 8 i Windows RT

4.9.3 Pregled sadržaja pomoći

Svi Microsoftovi programi dolaze s ugrađenim sustavom pomoći, kao i većina programa ostalih proizvođača. Pozivom pomoći u nekom od, recimo, Microsoft Office 2013 programa ili operacijskom sustavu, osim polja za pretraživanje, nudit će se i pregled sadržaja.

Slika 4. 57 - Prikaz pomoći u programu MS Excel 2013

Klikom miša na naslov teme otvara se popis naslova u okviru odabrane teme i slijedi odabir teme pomoći o kojoj želite pročitati.

4.10 Isključivanje računala

(1.4.2) Računalo se nikada ne isključuje pritiskom na tipku na kućištu. Pri isključivanju računala prvo trebate zatvoriti operacijski sustav Windows kako bi ispravno pohranio sve podatke na disk. Ne učinite li tako, možete izgubiti važne podatke.

Nakon korištenja računala s operacijskim sustavom Windows 8 nema potrebe u potpunosti isključivati računalo. Preporučljivo je ostaviti računalo neka se prebaci u stanje mirovanja (kako računalo automatski prebaciti u mirovanje i ostale postavke, bit će objašnjeno kasnije u knjizi), što koristi vrlo malo snage, a računalo se puno brže pokreće kada sljedeći puta poželite nastaviti s radom. Ne morate se brinuti kako će se baterija kod prijenosnih računala i tableta isprazniti, zato što sustav Windows automatski spremi sve ono na čemu ste radili i isključuje računalo ako se baterija isprazni. Za većinu prijenosnih računala i tableta stanje mirovanja zadani je način isključivanja te samo morate zaklopiti poklopac ili pritisnuti gumb za napajanje.

Kako biste pravilno isključili računalo, potrebno je učiniti sljedeće:

- Postavite pokazivač miša u gornji desni kut ekrana ili dodirnite desni rub ekrana i povucite prstom prema sredini kako biste uključili **Gumbiče (Charms)**, a možete koristiti i tipkovnički prečac **Ctrl + C**
- Dodirnite ili kliknite na **Postavke (Settings)** te u donjem dijelu trake koja se pojavila uz desni rub ekrana odaberite **Napajanje (Power)**

- Odaberite:
 - Stanje mirovanja (Sleep)** kako biste sačuvali sesiju (engl. session = razdoblje rada ili razdoblje u kojem je neki od programa aktivan) u memoriji, a računalo stavili u stanje male potrošnje radi mogućnosti što bržeg nastavka s radom
 - Isključi računalo (Shut down)** isključuje računalo, sprema potrebne informacije na disk i obustavlja napajanje
 - Ponovno pokreni (Restart)** zatvara sve otvorene programe i isključuje sustav Windows, a zatim ga ponovno pokreće

Ukoliko ste se predomislili i ne želite odabrati nijednu od naredbi iz izbornika, dovoljno je samo kliknuti negdje sa strane, izvan izbornika.

4.10.1 Zaključavanje računala i odjava korisnika

Zaključavanje računala je na neki način obavezna praksa u poduzećima ako izlazite iz ureda, odnosno napuštate svoj radni stol na kraće vrijeme. Nakon povratka morat ćete ponovno unijeti lozinku kako biste nastavili s radom. Na ovaj način sprječit ćete neovlašteno korištenje vašeg računala, a to je dobra sigurnosna praksa i sve ono na čemu radite je bolje zaštićeno. Aplikacije koje ste koristili i dalje će se izvoditi i sve će biti točno onako kako ste i ostavili.

Klikom na korisničko ime ili sliku u gornjem desnom kutu izbornika Start, pojavit će se izbornik iz kojeg možete odabratи:

- **Promjeni korisničku sliku** (*Change account picture*) - promjena slike koja je vezana uz korisnički račun
- **Zaključaj** (*Lock*) - zaključavanje računala - za brže zaključavanje računala možete koristiti i tipkovnički prečac +
- **Odjava** (*Sign out*) - odjava aktivnog korisnika sa sustava, zatvaranje svih aplikacija i spremanje svih osobnih postavki korisnika
- možete jednostavno odabratи i drugo korisničko ime, čime ste zamijenili aktivnog korisnika, dok sav njegov rad ostaje sačuvan

Kako biste otključali računalo, prijeđite prstom prema gore od donjeg ruba zaslona (ili pritisnite bilo koju tipku na tipkovnici), a zatim odaberite korisničko ime i po potrebi unesite lozinku.

VJEŽBA 4.1: Ponovno pokrenite računalo.

Kako biste aktivirali ponovno pokretanje operacijskog sustava, morate odabratи naredbu **Ponovno pokreni** (*Restart*), a to ćeće učiniti na sljedeći način:

- a. Postavite pokazivač miša u gornji desni kut ekrana ili dodirnite desni rub ekrana i povucite prstom prema sredini kako biste uključili **Gumbiće** (*Charms*), a možete koristiti i tipkovnički prečac +
- b. Dodirnite ili kliknite na **Postavke** (*Settings*) te u donjem dijelu trake koja se pojavila uz desni rub ekrana odaberite **Napajanje** (*Power*)
- c. Odaberite **Ponovno pokreni** (*Restart*), što zatvara sve otvorene programe i isključuje sustav Windows, a zatim ga ponovno pokreće

VJEŽBA 4.2: Isključite računalo na pravilan način.

Kako biste pravilno isključili računalo, odabrat ćeće naredbu **Isključi računalo** (*Shut Down*), a to ćeće učiniti na sljedeći način:

- a. Postavite pokazivač miša u gornji desni kut ekrana ili dodirnite desni rub ekrana i povucite prstom prema sredini kako biste uključili **Gumbiće** (*Charms*), a možete koristiti i tipkovnički prečac +
- b. Dodirnite ili kliknite na **Postavke** (*Settings*) te u donjem dijelu trake koja se pojavila uz desni rub ekrana odaberite **Napajanje** (*Power*)
- c. Odaberite **Isključi računalo** (*Shut down*), što isključuje računalo, spremi potrebne informacije na disk i obustavlja napajanje

 VJEŽBA 4.3: Ponekad se računalo "zamrzne" i ne odgovara ni na jednu naredbu. Prvo što ćeće tada pokušati jest pokrenuti **Upravitelj zadataka** (*Task Manager*) - + + . Tek ako **Upravitelj zadataka** (*Task Manager*) ne radi, a ne možete ponovno pokrenuti operacijski sustav na prethodno opisan način, trebate pritisnuti tipku **Reset**. Ona se nalazi na kućištu računala u blizini tipke za uključivanje i često je teže dostupna kako bi se izbjeglo slučajno stiskanje gumba. Tako ćeće nepovratno izgubiti sve podatke iz radne memorije računala, ali ćeće se ipak "izvući" iz nepredviđene situacije. Kako ne biste izgubili dragocjene podatke resetiranjem računala, trebate stalno spremati podatke na tvrdi disk ili neki od medija za pohranu podataka. Kod nekih, najčešće prijenosnih, računala ne postoji tipka **Reset**, nego možete stisnuti i držati (7 – 10 sekundi) tipku za uključivanje računala, nakon čega će se računalo potpuno ugasiti.

 VAŽNO: Tipku **Reset** na kućištu računala koristite samo kada nemate drugog izlaza.

NAUČILI STE:

- **Računalo se uključuje** pritiskom na tipku na kućištu i automatski se počinje učitavati operacijski sustav Windows.
- **Isključivanje računala** pravilno se izvodi na sljedeći način: treba otvoriti **Gumbiće (Charms)**, kliknuti ili dodirnuti **Postavke (Settings)**, **Napajanje (Power)** i odabratи naredbu **Isključi računalo (Shutdown)**.
- **Ponovno pokretanje** i učitavanja Windowsa omogućava naredba **Ponovno pokreni (Restart)**.
- **Miš (engl. mouse)** je ulazni uređaj bez kojega je nezamisliv rad u grafičkom korisničkom sučelju kao što je MS Windows. Mišem upravljamo radom računala i zadajemo naredbe, biramo mogućnosti iz izbornika, a možemo i označavati, premještati i kopirati objekte.
- **Tipkovnica (engl. keyboard)** je skup tipki organiziranih u jednu cjelinu i njihova je zadaća slanje signalâ računalu. Znakovi kojima su obilježene tipke na tipkovnici sastoje se od slova, brojeva, znakova interpunkcije i posebnih znakova. Na tipkovnici razlikujemo sljedeće grupe tipaka: alfanumerički dio, numerički dio, dio s kursorskim tipkama, funkcione tipke i tipke za posebnu namjenu.
- **Pomoć i podrška u sustavu Windows (Help and Support)** omogućava korisnicima jednostavno rješavanje problema oko rada sustava i nudi odgovore na brojna pitanja. Uključuje se iz startnog izbornika ili koristeći tipkovničku kombinaciju **Ctrl + F1** za pozivanje pomoći sustava.
- **Radna površina (engl. Desktop)** je osnovno sučelje za vrijeme rada. Na radnoj površini nalaze se ikone (sličice) koje služe za predočavanje programskih i strojnih dijelova, ali i za pristup do dijelova strojne opreme. Neke od ikona na radnoj površini su ikone operacijskog sustava, a neke možete postaviti i sami. Ikone možemo premještati, kopirati, brisati i mijenjati im ime.
- **Izbornik Start ili Početni zaslon** je prvo što ćete vidjeti kada se prijavite u sustav, a to je novost operacijskog sustava Windows 8 i zamijenio je klasični izbornik Start iz prethodnih verzija Windows operacijskih sustava. Središnje je mjesto na kojem se nalaze svi programi koji su instalirani i koji se mogu pokrenuti na računalu, odnosno to je ulaz do svih programa, mapa i postavki na računalu. Neke od pločica na vašem početnom zaslonu automatski se ažuriraju pa možete odmah vidjeti, primjerice, ažuriranja vremenske prognoze i statusa prijatelja. Izbornik **Start** možete uvijek prikazati postavljanjem miša u donji lijevi kut ekrana i klikom na Start, povlačenjem prstom od desnog ruba zaslona prema sredini i odabirom Start iz otvorenih **Gumbića (Charms)**, pritiskom na tipku **Windows logo** na tipkovnici ili korištenjem tipkovničkog prečaca **Win + Esc**.
- **Programska traka (Taskbar)** nalazi se na dnu radne površine. Sastoji se od nekoliko dijelova: dijela s prikvačenim programima za brzo pokretanje najkorištenijih aplikacija, središnjeg dijela u kojem su prikazani pokrenuti programi i Područja obavijesti (*Notification Area*).
- **Prozor (Window)** pojavljuje se na radnoj površini pokretanjem programa u operacijskom sustavu Windows. Dijelovi prozora su: **naslovna traka (Title Bar)**, dio za upravljanje programom koji može biti: **traka s izbornicima (Menu Bar)**, **alatna traka (Tool Bar)**, ili **vrpca (Ribbon)**, zatim gumbi za manipulaciju s prozorom - **Minimiziraj (Minimize)**, **Maksimiziraj (Maximize)**, **Vrati smanjeno (Restore Down)** i **Zatvori (Close)** te radni dio prozora.
- **Izbornici (Menus)** služe za smještanje naredbi u operacijskom sustavu i aplikacijama. Neke naredbe u operacijskom sustavu Windows pokreću se odmah po njihovu aktiviranju, a kod nekih, koje sadrže više opcija, otvara se dijaloški okvir.
- **Dijaloški okvir (engl. Dialog Box)** posebna je vrsta prozora kojim vam se postavljaju pitanja, dopušta odabir mogućnosti za izvršavanje zadatka ili daju obavijesti. Obično ih vidite kada program ili Windows zahtijeva od vas odgovor kako bi nastavio s radom. U dijaloškim okvirima nalaze se naredbeni gumbi, potvrđni okviri, tekstni okvir, klizači, padajući popisi, okviri s popisima i kartice.
- Operacijski sustav Windows je višezadatačni operativni sustav, što znači kako možete otvoriti više programa (prozora) u isto vrijeme. Program u kojem trenutno radite naziva se **aktivni program (Active Window)** i uvijek je u prvome planu.
- **Upravitelj zadataka (Task Manager)** služi za gašenje "zamrznutog" programa koji je blokirao rad računala. Upravitelj zadataka pokrećemo desnim klikom na prazno mjesto na programskoj traci, a zatim klikom na Upravitelj zadataka ili pritiskom na **Ctrl + Shift + Esc**. U njemu su pobrojeni svi zadataci (programi) koji se trenutno izvode na računalu. Potrebno je odabratи zadatak (program) koji ne reagira i kliknuti na gumb **Završi zadatak (End Task)**.

PITANJA ZA PROVJERU ZNANJA

1. Ova ikona naziva se:

- A. Računalo (Computer)
- B. Koš za smeće (Recycle Bin)
- C. Radna površina (Desktop)
- D. Slike (Pictures)

2. Koja od navedenih tvrdnji nije istinita? Ikone se po radnoj površini mogu rasporediti:

- A. po nazivu
- B. po boji
- C. po vrsti

3. Ova ikona predstavlja oznaku za:

- A. datoteku (File)
- B. mapu (Folder)
- C. program
- D. koš za smeće (Recycle Bin)

4. Kada se računalo "zamrzne" (blokira), treba pritisnuti tipkovničku kombinaciju da bi se pokrenuo Upravitelj zadataka:

- A. **Ctrl + Shift + Esc**
- B. **Ctrl + Alt + Del**
- C. **Ctrl + Alt + Enter**
- D. **Ctrl + Alt + Esc**

5. Ako kliknete na gumb Start, nakon što ste otvorili Gumbiče (Charms), pojavit će se:

- A. Windows Explorer
- B. dijaloški okvir Isključi računalo (Shut Down)
- C. dijaloški okvir Odjava (Log Off)
- D. izbornik Start ili Početni zaslon

6. Pomoć i podrška sustava Windows služi za:

- A. slobodni razmještaj ikona po radnoj površini
- B. ne postoji sustav pomoći u podrške u sustavu Windows, nego samo u posebnim programima
- C. jednostavno upisivanje svojeg upita i pretraživanje sustava pomoći
- D. pronalazak stranica na internetu

7. — Ovaj gumb predstavlja naredbu za:

- A. minimiziranje prozora
- B. maksimiziranje prozora
- C. zatvaranje prozora
- D. vraćanje prozora na prethodnu veličinu

8. Između otvorenih prozora moguće se prebacivati kombinacijom tipki na tipkovnici:

- A. +
- B. +
- C. +
- D. +

9. Do izbornika Start možemo doći kombinacijom tipki:

- A. +
- B. +
- C. +
- D. +

10. Ovaj gumb predstavlja naredbu za:

- A. povećanje prozora
- B. poništenje posljednje naredbe
- C. minimiziranje prozora
- D. zatvaranje prozora

Točni odgovori: 1:B, 2:B, 3:B, 4:A, 5:D, 6:C, 7:A, 8:A, 9:A, 10:D,